

**STRATEGIA
ROZWOJU WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO
DO 2020 ROKU**

Poznań, grudzień 2005 r.

Spis treści

I	Wstęp	5
II	Podstawy prawne	7
III	Przesłanki prac nad strategią	8
IV	Programowe uwarunkowania strategii	9
	1. Polityki wspólnotowe	9
	1.1. Polityka spójności Unii Europejskiej na lata 2007 – 2013	9
	1.2. Strategia Lizbońska	10
	2. Polityki krajowe	12
	2.1. Narodowy Plan Rozwoju	12
	2.2. Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego	13
	3. Polityka wewnątrzregionalna	14
	3.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego (dokument uchwalony w 2000 roku)	14
	3.2. Program ochrony środowiska	17
	3.3. Strategia rozwoju oświaty	17
	3.4. Strategia zatrudnienia	18
	3.5. Strategia rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich w Wielkopolsce	18
	3.6. Strategia e-Wielkopolska	19
	3.7. Regionalna strategia innowacji	20
	3.8. Strategia sektorowa w zakresie ochrony zdrowia	21
	3.9. Strategia pomocy społecznej	22
	3.10. Program „Razem – więcej – łatwiej”	22
	3.11. Regionalny Program Operacyjny Polityki Leśnej Państwa	22
	4. Polityki lokalne	23
V	Zakres i przedmiot strategii	26
VI	Ocena potencjału wewnętrznego województwa	28
	1. Silne i słabe strony	28
	2. Problemy głównych obszarów strategicznych	30
	2.1. Przestrzeń	30
	2.2. Środowisko przyrodnicze	31
	2.3. Infrastruktura	32
	2.4. Mieszkańcy	33
	2.5. Rynek pracy	34

2.6.	Potencjał intelektualny	35
2.7.	Przedsiębiorczość i gospodarka	35
2.8.	Rolnictwo i obszary wiejskie	37
2.9.	System społeczny.....	38
2.10.	Zróżnicowania wewnątrz regionu	39
2.11.	Wewnętrzna organizacja regionu	39
2.12.	Wnioski.....	39
VII	Uwarunkowania zewnętrzne	41
VIII	Przesłanki formułowania celów strategicznych	43
1.	Analiza strategiczna	43
2.	Dylematy rozwoju	43
IX	Wizja rozwoju	45
X	Misja województwa	48
XI	Cele strategii	49
1.	Cel generalny	50
2.	Cele strategiczne	52
3.	Cele operacyjne	54
3.1.	Cel strategiczny 1 - Dostosowanie przestrzeni do wyzwań XXI wieku	54
3.2.	Cel strategiczny 2 - Zwiększenie efektywności wykorzystania potencjałów rozwojowych województwa.....	58
3.3.	Cel strategiczny 3 - Wzrost kompetencji mieszkańców i promocja zatrudnienia.....	60
3.4.	Cel strategiczny 4 – Wzrost spójności i bezpieczeństwa społecznego.....	61
XII	Cele horyzontalne	64
1.	Ład przestrzenny	64
2.	Zrównoważony rozwój.....	65
3.	Spółeczeństwo informacyjne.....	65
4.	Innowacje	65
5.	Integracja województwa z europejską i globalną przestrzenią społeczno-gospodarczą.....	66
6.	Równe szanse	66
XIII	System realizacji strategii.....	67
XIV	Konsultacje strategii.....	74

I Wstęp

Od uchwalenia w 2000 roku przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego” zasadniczej zmianie uległy zarówno uwarunkowania społeczne i polityczne, jak i makroekonomiczne - wewnętrzne i zewnętrzne.

W wymiarze zewnętrznym rzeczywistość społeczno-gospodarcza Wielkopolski w znacznie większym stopniu wtopiona została w systemy: europejski i globalny. Istotne zmiany nastąpiły także wewnątrz województwa.

W 1999 roku reforma ustrojowa utworzyła samorządowe województwa. Te nowe jednostki terytorialne, administracyjne i społeczne scaliły terytoria, nie do końca jednolite pod względem społecznym i gospodarczym. W przypadku Wielkopolski nowe granice stosunkowo dobrze odzwierciedliły terytorium identyfikowane pod względem historycznym, społecznym, czy gospodarczym, mimo to jego część pozostała poza granicami nowego województwa.

Już na początku funkcjonowania województwa ujawniły się różnice rozwojowe, kulturowe, brak pełnej zbieżności interesów, czy wspólnoty dążeń. Powstał wtedy jego obraz jako regionu z dynamicznym jądrem, „popegeerowską północą” oraz „ścianą wschodnią”. Obraz ten, choć mocno uproszczony, sygnalizował potrzebę scalenia terytorium, niwelowania różnic i wyrównywania szans rozwoju.

Od lat w świadomości funkcjonuje stereotyp Wielkopolski gospodarczej, regionu dynamicznego, wyróżniającego się na tle kraju. Ponowna analiza sytuacji społeczno-gospodarczej pokazuje, iż obraz ten jest również dużym uproszczeniem. Z diagnozy społeczno-gospodarczej, jaką opracowano na potrzeby tego dokumentu wynika, iż we wnętrzu województwa ukryte są problemy, których skala mierzona wielkością obszaru, na którym występują, czy liczbą osób, których one dotyczą, nie jest mniejsza, niż w województwach uznanych za problemowe. Ponadto okazuje się, że nie we wszystkich dziedzinach należymy do krajowych liderów. Dotyczy to szczególnie poziomu wykształcenia, nakładów na badania i rozwój, czy innowacje, a więc dziedzin, od których przede wszystkim zależy konkurencyjność u progu XXI wieku.

Choć takie pojęcia, jak pracowitość, samoorganizacja, czy oszczędność, nadal tkwią głęboko w świadomości Wielkopolan, to nie zawsze przekładają się one

na rzeczywistość, a pozostając w kręgu założeń, przyjmują formę pewnego rodzaju autostereotypu.

Dziś w związku z integracją europejską należy zastosować inną skalę odniesienia dla oceny sytuacji. Trzeba wziąć pod uwagę fakt, iż jesteśmy jednak regionem peryferyjnym we Wspólnocie, nie tylko pod względem geograficznym, ale przede wszystkim pod względem wartości wskaźników statystycznych.

Z przełomem wieków straciły ponadto na znaczeniu proste rezerwy rozwoju. Coraz ważniejsze są inne czynniki, takie jak potencjał intelektualny, innowacje, aktywność społeczna czy jakość wewnętrznej organizacji regionu. W tej sytuacji ważniejsza od nakładów stała się efektywność ich wykorzystania oraz maksymalizacja efektu synergicznego. Szczególną rolę w tym względzie przypada sferze publicznej.

Z chwilą przystąpienia Polski do Unii Europejskiej zmieniła się w zasadniczy sposób perspektywa rozwoju. Wraz z nią zmienił się docelowy horyzont niezbędnych zmian oraz osiągania celów. Najważniejsze jest jednak to, że wraz z integracją pojawiły się nowe, możliwe do zastosowania instrumenty, które pozwolą przyspieszyć rozwój Wielkopolski.

II Podstawy prawne

Podstawami prawnymi opracowania strategii rozwoju województwa wielkopolskiego są:

- postanowienia artykułów: 11, 12, 12a oraz 18 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa (Dz. U. z 2001 r. Nr 142 poz. 1590 ze zmianami),
- postanowienia uchwały Nr XXVI/412/04 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 25 października 2004r. w sprawie: określenia zasad, trybu i harmonogramu opracowania „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego na lata 2007-2020”, z uwzględnieniem zmian w tym zakresie, zawartych w uchwale Nr XXXII/507/05 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 21 marca 2005r.,
- postanowienia uchwały nr 1561/2004 Zarządu Województwa Wielkopolskiego z dnia 26 listopada 2004r w sprawie zatwierdzenia założeń „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego na lata 2007-2020”.

III Przesłanki prac nad strategią

Obecnie dysponujemy pełniejszym obrazem sytuacji w województwie pozwalającym na gruntowniejszą diagnozę jej stanu. Obraz ten tworzą:

- dane statystyczne w postaci szeregów czasowych, pozwalające na opis i bardziej wiarygodne prognozowanie zmian,
- statystyka zagregowana na poziomach powiatowym i podregionalnym, która przynajmniej w części pozwala na ocenę zróżnicowań wewnątrzregionalnych, a przede wszystkim na określenie ich dynamiki. Najistotniejsza jest jednak odpowiedź na pytanie, czy zróżnicowania wewnątrzregionalne w chwili obecnej rosną, czy maleją, oraz, co z tego wynika dla rozwoju województwa,
- statystyka publiczna dostosowana do standardów UE, czyli wymagań EUROSTATU, co pozwala na ocenę pozycji konkurencyjnej województwa na tle zarówno kraju, jak i Unii Europejskiej.

Istotną przesłanką prac nad nową strategią jest także członkostwo Polski w Unii Europejskiej. Wprawdzie poprzednia strategia ten aspekt uwzględniała, lecz w 2000 roku nie były jeszcze znane, zarówno termin, jak i warunki członkostwa. Aspekt ten wymaga nowego spojrzenia na diagnozę stanu, szczególnie w odniesieniu do analizy SWOT oraz na formułowane cele i priorytety, bowiem powinny one uwzględniać nowopowstałe możliwości.

Zupełnie nowego wymiaru finansowego nabiorą możliwości realizacji strategii po 2006 roku. Szczególnie ze względu na wielkość środków wspólnotowych przeznaczonych na realizację polityki spójności. Równocześnie, nowego kształtu nabierze kontrakt wojewódzki i większe będzie zaangażowanie polityk sektorowych państwa w realizację polityk wewnątrzregionalnych. Dodatkowym, pozytywnym czynnikiem, jest zapowiadane przesunięcie obszarów interwencji programów sektorowych do przyszłych, samodzielnie przygotowywanych przez województwa, regionalnych programów operacyjnych.

IV Programowe uwarunkowania strategii

Strategia rozwoju województwa jest elementem większego systemu programowania, przygotowywanego na różnych poziomach: wspólnotowym, krajowym, regionalnym i lokalnym, w układach ogólnych, horyzontalnych i resortowych. Jej treść powinna uwzględniać ustalenia, jakie są lub będą w tych dokumentach zawarte. Szczególnie istotne jest zharmonizowanie jej z opracowywanym Narodowym Planem Rozwoju na lata 2007–2013, Narodową Strategią Rozwoju Regionalnego oraz z projektowanymi, nowymi kierunkami polityk spójności i strukturalnej Unii Europejskiej, w tym przede wszystkim ze Strategią Lizbońską. Jeśli możliwości realizacji strategii rozwoju województwa mają być realne, to musi się ona wpisywać w obszary interwencji tych polityk. Należy mieć świadomość, że wszelkie cele strategii, które wykraczają poza te obszary interwencji, mogą owszem być realizowane tylko za własne środki.

Cele określone w strategii wynikają nie tylko z aktualnej oceny sytuacji społeczno-gospodarczej w województwie oraz z analizy strategicznej, w tym analizy SWOT. Konstrukcja struktury celów uwzględnia także dorobek programowy, jaki dotąd powstał lub powstaje na poziomach: wspólnotowym, krajowym, regionalnym i lokalnym.

Przedstawiony poniżej zarys poszczególnych dokumentów programowych nie wyczerpuje pełnej listy materiałów źródłowych, jakie wykorzystano w pracach nad strategią.

1. Polityki wspólnotowe

1.1. Polityka spójności Unii Europejskiej na lata 2007 – 2013

Zarys tej polityki jest obecnie na etapie uzgodnień wspólnotowych. Najnowsze, jeszcze nie ostateczne ustalenia, zawiera raport „Nowe partnerstwo dla spójności. Konwergencja, konkurencyjność, współpraca. Trzeci raport na temat spójności gospodarczej i społecznej”, przyjęty w Luksemburgu w 2004 roku.

Najistotniejszym ustaleniem jest to, iż jednym z filarów Unii Europejskiej jest polityka spójności, co oznacza, iż nadal wspierane będzie niwelowanie nierówności społecznych i ekonomicznych, a od 2007 roku dodatkowo – terytorialnych (przestrzennych). Stanowisko to jest korzystne dla Polski, bowiem polityka spójności Wspólnoty jest najważniejsza dla naszego kraju, umożliwia zmniejszanie dystansu rozwojowego względem innych regionów Europy. Daje także możliwości niwelowania wewnętrznych różnic rozwojowych, a przynajmniej możliwości zapobiegania ich powiększaniu się.

Trzeci raport kohezyjny proponuje następującą modyfikację celów polityki spójności UE:

Cel 1 – pozostał zasadniczo bez zmian i zorientowany będzie na obszary o niskim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, a priorytetem pozostał wzrost gospodarczy i kreowanie miejsc pracy na poziomie NUTS 2

Cel 2 – jest nowym celem, który obejmuje działania zorientowane na konkurencyjność regionalną i zatrudnienie, co umożliwi realizację Strategii Lizbońskiej. Nastąpi, zatem istotna zmiana, gdyż wcześniej cel ten dotyczył restrukturyzacji regionalnej

Cel 3 – jest też nowym celem i dotyczy współpracy transgranicznej. Uznano, iż jest to sfera interwencji o wysokiej wartości dodanej

Równocześnie zlikwidowane zostaną Inicjatywy Wspólnotowe.

Utrzymanie Celu 1 w dotychczasowym kształcie oznacza, iż w latach 2007 – 2013 Wielkopolska nadal korzystała będzie ze wsparcia na realizację podobnych działań, jak w latach 2004 – 2006.

W perspektywie 2013 roku, a więc w wymiarze operacyjnym strategii, istotne są ustalenia zawarte w Komunikacie Komisji Europejskiej – KOM(2005) 0299 „Polityka spójności wspierająca wzrost gospodarczy i zatrudnienie: Strategiczne wytyczne wspólnotowe, 2007 – 2013”. Treść tego dokumentu jest ważna, gdyż uwzględnienie jego zapisów tworzy perspektywę uzyskania instrumentów finansowych dla realizacji strategii, do 2013 roku.

W preambule Komunikatu Komisji zapisano, iż „Europa musi odnowić podstawy swej konkurencyjności, zwiększyć swój potencjał wzrostu i wydajność oraz wzmocnić spójność społeczną, kładąc szczególny nacisk na wiedzę, innowacyjność i optymalne wykorzystanie kapitału ludzkiego”. Dalej zapisano, że dla osiągnięcia tych celów Unia musi zmobilizować wszystkie odpowiednie zasoby krajowe i wspólnotowe – łącznie z polityką spójności – w trzech wymiarach Strategii (gospodarczym, społecznym i środowiskowym), aby lepiej wykorzystać ich synergię w ogólnym kontekście zrównoważonego rozwoju.

Wynikające z powyższych założeń ramy polityki spójności na lata 2007 – 2013 opierać się będą na następujących zasadach:

- Koncentracji – zarówno tematycznej, jak i geograficznej
- Konwergencji – stymulowania potencjału wzrostu gospodarczego w odniesieniu do regionów kwalifikujących się do wsparcia
- Regionalnej konkurencyjności i zatrudnienia – koncentracji na ograniczonej liczbie priorytetów takich jak: badania, innowacyjność, dostępność i tworzenie miejsc pracy
- Europejskiej współpracy terytorialnej – promocji silniejszej integracji
- Poprawie zdolności rządzenia

1.2. Strategia Lizbońska

Przyjęty na Szczycie Rady Europejskiej w marcu 2000r. dokument zwany, od miejsca spotkania - Strategią Lizbońską, zakłada uczynienie z Unii do 2010 roku „najbardziej dynamicznej i konkurencyjnej, opartej na wiedzy gospodarki świata,

która zdolna byłaby do zrównoważonego wzrostu z większą liczbą lepszych miejsc pracy i odznaczałaby się większą spójnością społeczną oraz szacunkiem dla środowiska przyrodniczego” (element środowiska przyrodniczego został wprowadzony po szczycie w Goeteborgu – czerwiec 2001). Dokument ten stał się najważniejszym programem społeczno-ekonomicznym w Unii Europejskiej stanowiącym odpowiedź na zachodzącą coraz szybciej globalizację, rozwój technologii, wzrost konkurencyjności gospodarek na świecie, pojawienie się bezrobocia, a także na przemiany strukturalne spowalniające rozwój gospodarczy na „starym kontynencie”.

Celowi głównemu Strategii Lizbońskiej służyć mają następujące działania systemowo-regulacyjne oraz koncentracja wydatków środków publicznych służące:

- szybkiemu przechodzeniu do gospodarki opartej na wiedzy, w tym działania ukierunkowane na rozwój społeczeństwa informacyjnego, badania i innowacje oraz na kształcenie odpowiednich kwalifikacji i umiejętności,
- liberalizacji i integracji tych rynków i sektorów, których wspólny rynek de facto nie objął - telekomunikacji, energetyki, transportu, poczty, a także usług finansowych oraz całość rynku usług,
- rozwojowi przedsiębiorczości - deregulacji i lepszemu wsparciu ze strony administracji (likwidacja barier administracyjno-prawnych), łatwiejszemu dostępowi do kapitału i technologii, ograniczaniu zakłócającej konkurencję pomocy publicznej, tworzeniu równego pola konkurencji,
- wzrostowi zatrudnienia i zmianie modelu społecznego; wzrostowi aktywności zawodowej, uelastycznieniu rynku pracy, poprawie edukacji, unowocześnieniu systemu zabezpieczeń społecznych, ograniczaniu biedy i wykluczeniom społecznym,
- dbałości o trwałe fundamenty rozwoju i środowisko przyrodnicze: ograniczaniu zmian klimatycznych, zachowaniu zasobów naturalnych.

Analizując Strategię Lizbońską, w sposób ogólny, można stwierdzić, że leży ona w interesie Polski, co nie oznacza automatycznie, że jest to optymalna strategia rozwojowa dla naszego kraju i powinniśmy w pełni akceptować wszystkie jej założenia i priorytety. Generalnie, powinniśmy akceptować europejskie podejście do rozwoju, które łączy cele ekonomiczne, społeczne i ekologiczne (trzy filary Strategii Lizbońskiej). Jednak ze względu na nasze opóźnienie gospodarcze i konieczność doganiania krajów wysoko rozwiniętych, priorytet powinny mieć cele ekonomiczne. Biorąc pod uwagę pięć głównych segmentów Strategii Lizbońskiej, ich hierarchia powinna wyglądać następująco:

- rozwój przedsiębiorczości,
- wzrost zatrudnienia i modernizacja modelu społecznego,
- liberalizacja i integracja rynków,
- przyspieszenie rozwoju gospodarki opartej na wiedzy,
- wzmocnienie trwałości rozwoju.

Na szczycie Rady Europejskiej, który odbył się w marcu w Goeteborgu przyjęto odnowioną Strategię Lizbońską. Zaleca ona koncentrację działań na dwóch

zasadniczych celach, tj. wzroście gospodarczym i zatrudnieniu. Zakres i strukturę dokumentu oparto na przedstawionym przez Komisję Europejską Zintegrowanym Pakiecie Wytycznych (ZPW) na lata 2005-2008. W jednym dokumencie połączono Ogólne Wytyczne Polityki Gospodarczej (OWPG) (Broad Economic Policy Guidelines - BEPGs) oraz Wytyczne w sprawie Zatrudnienia (Employment Guidelines - EGs). Zintegrowane wytyczne obejmują trzy podstawowe obszary: makroekonomiczny, mikroekonomiczny oraz rynek pracy.

Dla szybszego i lepszego realizowania Strategii Lizbońskiej podjęto decyzję o konieczności przygotowywania krajowych programów reform, przyjmowanych przez rządy państw członkowskich po konsultacjach z ich parlamentami.

2. Polityki krajowe

2.1. Projekt Narodowego Planu Rozwoju

Narodowy Plan Rozwoju na lata 2007 – 2013 jest dokumentem spajającym wszystkie działania o charakterze rozwojowym podejmowane na terenie kraju. Jest narzędziem programowania i koordynacji działań podmiotów publicznych, prywatnych i społecznych. NPR jest koncepcją modernizacji polskiej gospodarki. Zakłada interwencyjne działanie państwa, skoncentrowane na stymulowaniu i utrwalaniu tendencji rozwojowych.

Strategia rozwoju województwa powinna wpisać się w projektowane w NPR cele rozwojowe, by zapewnić Wielkopolsce możliwości realizacji własnych celów.

Cele formułowane są w NPR w trzech wymiarach:

- strukturalnym – poprzez oddziaływanie na cechy strukturalne gospodarki,
- przestrzennym – poprzez oddziaływanie na zagospodarowanie przestrzenne kraju,
- regionalnym – poprzez oddziaływanie na rozwój i konkurencyjność regionów (województw).

NPR wyznaczający oś rozwoju Polski jednocześnie określa jej pozycję konkurencyjną w Unii Europejskiej. Wyznacza następujące cele strategiczne:

- utrzymanie gospodarki na ścieżce wysokiego wzrostu gospodarczego,
- wzmocnienie konkurencyjności przedsiębiorstw i regionów oraz wzrost zatrudnienia,
- podniesienie poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

Priorytetami w osiąganiu wymienionych wyżej celów mają być: wiedza i kompetencje, zatrudnienie, aktywizacja i mobilność, przedsiębiorczość i innowacyjność, integracja społeczna, inwestycje i gospodarowanie przestrzenią oraz dobre rządzenie.

Dla realizacji priorytetów zaprojektowano w NPR 126 działań ujętych w 24 kierunkach.

2.2. Projekt Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego

Przestrzeń Wielkopolski będzie między innymi przedmiotem realizacji polityki regionalnej państwa. Podstawą tej polityki będzie Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego.

Misją i rolą Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego jest: **Zapewnienie wzrostu poziomu życia przy zachowaniu zasad rozwoju konkurencyjności kraju i regionów przy jednoczesnej koncentracji na stymulowaniu i utrwalaniu pozytywnych tendencji rozwojowych w regionach z wykorzystaniem ich endogenicznych zasobów.**

NSRR jest głównym narzędziem polityki regionalnej państwa, określa zasadnicze cele i kierunki rozwojowe oraz metody wyrównywania szans, mając na celu spójności gospodarczą, społeczną i przestrzenną oraz zrównoważony rozwój kraju. NSRR jest dokumentem rządowym obowiązującym wszystkie resorty. NSRR określa (wskazuje) istotne zagadnienia rozwoju regionalnego kraju, dając rękojmię ich realizacji samorządom wojewódzkim oraz ukierunkowuje i koordynuje istotne działania sektorowe mające wpływ na rozwój regionalny państwa. Ustalenia NSRR, powstające przy współdziałaniu przedstawicieli samorządów wojewódzkich, z uwzględnieniem regionalnych różnicowań, powinny znajdować odbicie i rozwinięcie w strategiach rozwoju województw. NSRR wyznacza następujące cele kierunkowe:

1. Cel kierunkowy: większa konkurencyjność województw

- 1.1. Priorytet: Instytucje wspomagające konkurencyjność i atrakcyjność inwestycyjną województw
- 1.2. Priorytet: Rozwój funkcji metropolitalnych dużych ośrodków miejskich
- 1.3. Priorytet: Wzmacnianie potencjału innowacyjnego regionów
- 1.4. Priorytet: Rozwój infrastruktury wzmacniającej konkurencyjność województw
- 1.5. Priorytet: Rozwój zasobów ludzkich potrzebnych dla nowoczesnej gospodarki
- 1.6. Priorytet: Promocja dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego miast i obszarów miejskich - budowa marki i wizerunku regionu

2. Cel kierunkowy: większa spójność społeczna, gospodarcza i przestrzenna

- 2.1. Priorytet: Budowa ponadwojewódzkich kompleksowych struktur funkcjonalno – przestrzennych i gospodarczych
- 2.2. Priorytet: Przekształcenia społeczne i gospodarcze na obszarach problemowych
- 2.3. Priorytet: Zwiększanie zdolności migracyjnych i mobilności przestrzennej ludności
- 2.4. Priorytet: Zachowanie i wykorzystanie dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego oraz rozwój turystyki
- 2.5. Priorytet: Poszerzenie perspektyw rozwoju gospodarczego dla regionów wschodniej Polski
- 2.6. Priorytet: Rozwój współpracy ponadregionalnej

2.7. Priorytet: Rozwój współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej

3 . Cel kierunkowy: szybki wzrost- wyrównywanie szans rozwojowych

3.1. Priorytet: Poprawa struktury gospodarczej dla przyciągnięcia inwestycji

3.2. Priorytet: Społeczeństwo obywatelskie i budowa sieciowych struktur współpracy

3.3 Priorytet: Podwyższenie poziomu aktywności zawodowej ludności i przedsiębiorczości oraz wzmacnianie rozwoju społeczeństwa opartego na wiedzy

3.4. Priorytet: Wspieranie wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich i wzmacnianie efektywnego i przyjaznego środowiska sektora rolniczego

3.5. Priorytet: Stymulowanie rozwoju ośrodków miejskich

3. Polityka wewnątrzregionalna

3.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego (dokument uchwalony w 2000 roku)

Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego przyjęta w 2000 roku stanowi podstawę do opracowania nowego dokumentu na lata 2007 – 2020. Poszczególne jej zapisy są następujące:

Wizja województwa

Województwo wielkopolskie regionem:

- Nowoczesnym,
- Zintegrowanym.

Misja województwa

- Skupienie wszystkich podmiotów działających na rzecz wzrostu konkurencyjności regionu i poprawy warunków życia mieszkańców,
- Uzyskanie efektu synergii poprzez stworzenie spójnej koncepcji wykorzystania środków.

Cele generalne i szczegółowe

1. Zapewnienie mieszkańcom warunków do podwyższania poziomu życia

1.1. Praca:

Stworzenie warunków do trwałego i efektywnego generowania miejsc pracy dających ludziom szansę na spożytkowanie swych talentów i umiejętności

Dążenie do zapewnienia godziwych dochodów z pracy

1.2. Byt materialny:

Zapewnienie warunków do satysfakcjonującego bytu materialnego, w tym wyżywienia, mieszkania, przebywania w zdrowym środowisku, leczenia i wypoczynku

Uzyskanie wysokiego poziomu obsługi mieszkańców (gospodarstw domowych) dotyczącego usług publicznych oraz dobrej dostępności przestrzennej w tym zakresie

1.3. Rozwój duchowy:

Zapewnienie warunków rozwoju duchowego, w tym kształcenia, kultury, podróży, dostępu do informacji, rozwoju różnych form aktywności społecznej

Tworzenie klimatu do samoorganizacji społecznej

1.4. Bezpieczeństwo:

Zapewnienie poczucia bezpieczeństwa i perspektyw na przyszłość, zabezpieczenie dorobku życia

Opieka nad rodziną, troska o wychowanie młodego pokolenia, upowszechnienie postaw solidarności społecznej, w tym troski o osoby biedne, w starszym wieku, niepełnosprawne

2. Zwiększanie konkurencyjności gospodarki w stosunku do innych regionów Europy

2.1. Unowocześnienie struktury gospodarki:

Konsekwentna restrukturyzacja gospodarki w kierunku zwiększania udziału przemysłów nowoczesnych technologii, a także specyficznych usług (komunikacyjnych, handlowych, kulturalnych) dla gospodarki

Znalezienie i wykorzystanie nowych kół napędowych gospodarki, w tym budownictwa mieszkaniowego

Wielofunkcyjny rozwój wsi

2.2. Wzrost efektywności gospodarki:

Zdecydowana modernizacja dziedzin tradycyjnych, w tym kompleksu rolno-spożywczego

Poprawa transferu technologii

Wzrost konkurencyjności gospodarki

2.3. Trwałość i harmonia rozwoju:

Generowanie rozwoju, uwzględniające oszczędne, racjonalne wykorzystanie posiadanych zasobów i walorów

Rozwój i uelastycznienie kwalifikacji zawodowych mieszkańców oraz wzrost ich aktywności gospodarczej (intensywny rozwój małych i średnich przedsiębiorstw)

Przebudowa, a w znacznej części budowa zaplecza infrastrukturalnego

3. Wzrost wewnętrznej integracji i istotna poprawa jakości przestrzeni

3.1. Wewnętrzna integracja regionu:

Scalenie społeczne i gospodarcze całego regionu, przy uwzględnieniu jego wewnętrznego zróżnicowania i specjalizacji układów subregionalnych

Przewycięzanie partykularyzmów terytorialnych

3.2. Właściwa struktura przestrzenna:

Harmonijny rozwój sieci osadniczej

Przygotowanie głównych ośrodków miejskich do pełnienia funkcji biegunów rozwoju

Danie szans rozwoju społeczno-gospodarczego obszarom ekonomicznie opóźnionym i nieposiadającym wystarczających własnych czynników rozwoju

Prowadzenie przyjaznej dla środowiska przyrodniczego polityki inwestycyjnej i zagospodarowania przestrzennego (z systemem obszarów chronionych)

4. Dostosowanie potencjału, struktury i organizacji województwa do wyzwań XXI w. i wymagań jednoczącej się Europy

4.1. Partnerska rola województwa:

Ulokowanie województwa w grupie obszarów aktywnej współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej

Spożytkowanie efektu położenia i korzyści tranzytowych

Wykreowanie Poznania na europejskiej rangi ośrodek metropolitalny

4.2. Troska o tożsamość regionalną:

Pielęgnowanie więzi emocjonalnych z regionem oraz podnoszenie poziomu wiedzy mieszkańców, zwłaszcza młodego pokolenia, o przeszłości i teraźniejszości regionu

Uzyskanie wysokiego poziomu aktywności społecznej w dziedzinie upowszechniania regionalnych wzorców patriotycznych i postaw obywatelskich

Priorytety

Strategia uchwalona w 2000 roku proponuje wpisanie się w priorytety:

- Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego,
- Wynikające z diagnozy sytuacji w województwie:
 - Jakość przestrzeni,
 - Konkurencyjność gospodarki,
 - Kształtowanie aktywności mieszkańców.

- Określone na podstawie hierarchicznego układu celów - zgodnie z tym układem celów nadrzędna jest poprawa jakości życia. Celowi temu służy praca. Równocześnie do stworzenia odpowiedniej liczby miejsc pracy potrzebna jest przedsiębiorczość, a ta w istotnym stopniu zależy od infrastruktury i edukacji społeczeństwa.

3.2. Program ochrony środowiska

Program ten pozostaje w ścisłej relacji ze strategią rozwoju województwa, jako dokumentem nakreślającym rodzaj i skalę działalności gospodarczo-społecznej w tym obszarze, która jest determinantą zmian środowiska zarówno w korzystnym, jak i niekorzystnym kierunku. Mówi, iż kształtowanie środowiska i gospodarowanie zasobami zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju musi być realizowane w samym środowisku w związku z dynamiką procesów w nim zachodzących i w związku z okolicznościami wpływającymi na te procesy. Stanowi główne źródło informacji będącej podstawą prognozowania tych zmian. Proponuje realizację następujących celów:

- 1 Minimalizacja wpływu na środowisko oraz eliminacja ryzyka dla zdrowia ludzi w miejscach największego oddziaływania na środowisko w skali województwa, w tzw. "gorących miejscach" (hot spots) - "Gorące punkty".
- 2 Racjonalizacja zużycia energii, surowców i materiałów wraz ze wzrostem udziału wykorzystywanych zasobów odnawialnych - Racjonalne użytkowanie surowców.
- 3 Zapewnienie odpowiedniej jakości użytkowej wód, racjonalizacja zużycia wody, zwiększenie zasobów w zlewniach oraz ochrona przed powodzią - Zasoby wodne.
- 4 Zapewnienie wysokiej jakości powietrza, redukcja emisji gazów cieplarnianych i niszczących warstwę ozonową, zminimalizowanie uciążliwego hałasu i ochrona przed promieniowaniem elektromagnetycznym - Powietrze atmosferyczne, Hałas, Pola elektromagnetyczne.
- 5 Ochrona powierzchni ziemi, w tym powierzchni biologicznie czynnej i gleb przed degradacją - Powierzchnia ziemi.
- 6 Zminimalizowanie ilości wytwarzanych odpadów oraz wdrożenie nowoczesnego systemu wykorzystania i unieszkodliwiania - Gospodarka odpadami.
- 7 Zachowanie walorów i zasobów przyrodniczych z uwzględnieniem georóżnorodności i bioróżnorodności oraz rozwoju zasobów leśnych - Zasoby przyrodnicze.
- 8 Ochrona przed nadzwyczajnymi zagrożeniami środowiska oraz sprostanie nowym wyzwaniom, czyli zapewnienie bezpieczeństwa chemicznego i biologicznego - Awarie przemysłowe.

3.3. Strategia rozwoju oświaty

„Strategia rozwoju oświaty w województwie wielkopolskim” przyjęta przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego w 2002 roku tworzy wizję rozwoju oświaty w województwie i formułuje cele dla tego sektora. Podstawą konstrukcji tego dokumentu, nadal aktualną, jest stwierdzenie, iż w związku ze zmianami społecznymi

i gospodarczymi najważniejszym zadaniem dla oświaty w przyszłości jest kształcenie „w warunkach niepewności i dla niepewności”. Założenie to wynika z tego, iż w związku ze zmianami społeczno-gospodarczymi i technologicznymi system edukacyjny staje przed odpowiedzią na pytanie - jak rozwijać kształcenie zorientowane na praktykę, bez znajomości perspektyw zatrudnienia. Strategia ta zakłada, iż w nowych warunkach oświata winna wyposażać uczniów w rozległe kompetencje, kształtować przedsiębiorczość oraz sprawne funkcjonowanie na rynku pracy, przygotowywać do elastycznych działań na tym rynku.

Wyzwaniem dla edukacji są globalna ekonomia, zmiany technologiczne, umiędzynarodowienie, rozwój technik masowej komunikacji, konkurencja na rynku pracy oraz tworzenie „społeczeństwa uczącego się”. Rozwój oświaty w tej strategii nie jest celem, lecz środkiem do podnoszenia poziomu życia mieszkańców.

Strategia formułuje także priorytety, którymi są równość szans edukacyjnych oraz jakość kształcenia. Dokument ten opiera się na założeniu, iż najważniejszymi cechami oświaty są: dostępność, kompleksowość, ustawiczność i specyfika. Formułuje następujące cele:

- Podniesienie wskaźników scholaryzacji i poziomu jakości kształcenia.
- Wyrównanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży na wszystkich poziomach kształcenia (niezależnie od ich pochodzenia i miejsca zamieszkania).
- Zapewnienie drożności systemu kształcenia w perspektywie edukacji ustawicznej.
- Dostosowanie systemu oświatowego do wyzwań społeczeństwa informacyjnego i gospodarki opartej na wiedzy.
- Rozwijanie aktywnej współpracy różnych podmiotów lokalnego życia politycznego, społecznego i gospodarczego na rzecz rozwoju edukacji.
- Zwiększenie efektywności zarządzania oświatą na poziomie wojewódzkim i lokalnym (powiatów i gmin).

3.4. Strategia zatrudnienia

Choć „Strategia zatrudnienia województwa wielkopolskiego” dotyczy lat 2004 – 2006, formułuje następujące cele, które należy brać pod uwagę w następnych latach. Są to:

- Poprawa zatrudnialności,
- Rozwój przedsiębiorczości,
- Promowanie adaptacji przedsiębiorstw i ich pracowników do warunków zmieniającego się rynku,
- Wzmocnienie polityki równości szans.

3.5. Strategia rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich w Wielkopolsce

- I Cel. Zapewnienie rolnikom i pracującym w gospodarce żywnościowej możliwie najwyższego poziomu życia,

- II Cel. Osiągnięcie możliwie najwyższego poziomu rozwoju technologicznego i ekonomicznego,
- III Cel. Istotna poprawa potencjału produkcyjnego i wzrost wewnętrznej integracji sektora rolno-żywnościowego,
- IV Cel. Dostosowanie potencjału i struktury gospodarki żywnościowej w województwie do wyzwań XXI wieku i wymagań jednoczącej się Europy.

3.6. Strategia e-Wielkopolska

Dokument ten, przyjęty przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego 2004 roku, formułuje następujący cel: „budowa i rozwój społeczeństwa informacyjnego” i proponuje uznać go jako horyzontalny względem celów strategii wojewódzkiej.

Strategia budowy społeczeństwa informacyjnego dotyczy realizacji następujących celów:

- niedopuszczenia do występowania zjawiska wykluczenia społecznego,
- zapewnienia zatrudnienia dobrze wykształconej młodzieży przez transformację wielkopolskiej gospodarki do gospodarki elektronicznej opartej na wiedzy.

Dokument ten identyfikuje także bariery, które należy usunąć, by osiągnąć cele strategiczne:

- po pierwsze, każdy człowiek powinien mieć dostęp do komputerów, telefonów, telewizji cyfrowej i innych urządzeń elektronicznych dołączonych do sieci, jako podstawowych narzędzi dostępu do informacji, przy czym dostęp ten niekoniecznie musi być z domu – może być również z miejsc publicznych, takich jak szkoły, biblioteki, urzędy itp.,
- po drugie, w sieci będą musiały istnieć zasoby informacyjne opracowane w taki sposób (język, komunikatywność, aktualność itp.), aby dawały możliwość rozwoju człowieka,
- po trzecie, koszty dostępu, zarówno do infrastruktury komunikacyjnej, jak i samej informacji muszą być na tyle niskie, aby nie stanowiły bariery rozwoju człowieka. Dotyczy to w szczególności osób zagrożonych wykluczeniem,
- po czwarte, i prawdopodobnie najtrudniejsze, konieczne będzie pokonanie barier mentalnościowych u ludzi, w szczególności niewiary we własne możliwości rozwoju i niechęci do podejmowania wysiłku własnego rozwoju.

Transformacja do elektronicznej gospodarki i gospodarki opartej na wiedzy oraz społeczeństwa informacyjnego wywrze (już wywiera) wielopłaszczyznowy wpływ na funkcjonowanie rynku pracy:

- po pierwsze, same techniki informacyjne generują popyt na wykonywanie pracy w sektorze tworzenia, przekształcania i eksploatacji tychże technik,
- po drugie, zmieniają się możliwości funkcjonowania tradycyjnych działów gospodarki, wytwarzających znane produkty i usługi (i ich

unowocześnione wersje), które wynikają ze skokowego wzrostu możliwości uzyskiwania i przetwarzania informacji,

- po trzecie, można oczekiwać zmian w strukturze popytu finalnego gospodarstw domowych, które prawdopodobnie znacząco zmienią preferencje w odniesieniu do dóbr i usług, zaspokajających tradycyjne i nowe potrzeby,
- po czwarte, z tych samych przyczyn zmieni się struktura popytu finalnego ze strony szeroko rozumianego sektora publicznego,
- po piąte, ponieważ kraje bardziej rozwinięte cechuje wyraźne wyższe zaawansowanie procesu powstawania społeczeństwa informacyjnego, to można spodziewać się, że wpłynie to istotnie na relacje handlowe polskich przedsiębiorstw, a przez nie – na wewnętrzną strukturę produkcji i zatrudnienia,
- po szóste, wszystkie powyższe zmiany, w szczególności technologiczne, spowodują zdecydowane zmiany produktywności pracy i kapitału, mogą, zatem wywrzeć wpływ na dynamikę wzrostu gospodarczego i proporcje użytych czynników produkcji, a zatem i ich relatywne ceny, jak również na stopień wykorzystania, a tym samym na współczynnik zatrudnienia potencjalnych (demograficznych) zasobów pracy i proporcje czasu pracy i czasu wolnego.

Pięć kluczowych obszarów, które wymagają strategicznego zaangażowania w celu transformacji gospodarki regionalnej do gospodarki elektronicznej to:

- technika,
- prawo,
- przedsiębiorstwa,
- zasoby informacyjne,
- kadry pracowników.

3.7. Regionalna strategia innowacji

Regionalna Strategia Innowacji wyznacza priorytety polityki innowacyjnej w Wielkopolsce na następne kilka lat. Nawiązuje do celów sformułowanych w Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego oraz jest przykładem włączenia się Wielkopolski do wspólnoty ponad 120 innowacyjnych regionów Europy, które realizują już swój innowacyjny rozwój zgodnie z wcześniej opracowanymi Regionalnymi Strategiami Innowacyjnymi. Jej wdrożenie ma służyć ekonomicznemu rozwojowi regionu oraz umiejętnemu wykorzystaniu posiadanego potencjału.

Dokument, z punktu widzenia innowacji, formułuje następującą wizję Wielkopolski:

1. Wykorzystującej tradycję oraz współczesny potencjał intelektualny i gospodarczy, dla tworzenia innowacyjnych podstaw rozwoju.
2. Uznającej innowacje za główny czynnik regionalnego wzrostu gospodarczo-społecznego.
3. Tworzącej środowisko przyjazne innowacjom poprzez wspieranie:

- powstawania i rozwoju firm innowacyjnych,
- tworzenia nowoczesnych technologii w jednostkach sektora B+R i ich komercjalizacji,
- powstania płaszczyzny współpracy sektora nauki i edukacji z gospodarką, zdolną konkurować z innymi regionami europejskimi.

Regionalna Strategia Innowacji dla Wielkopolski formułuje następujące cele:

- Integracja środowisk społeczno-gospodarczych na rzecz innowacji
- Zwiększenie zdolności przedsiębiorstw do wprowadzania innowacji
- Wykorzystanie potencjału badawczego Wielkopolski dla wzrostu konkurencyjności gospodarki
- Budowa nowoczesnej infrastruktury innowacyjnej

3.8. Strategia sektorowa w zakresie ochrony zdrowia

Strategia sektorowa w zakresie ochrony zdrowia w Wielkopolsce formułuje misję systemu ochrony zdrowia w Wielkopolsce, którą jest poprawa jakości i długości życia mieszkańców województwa poprzez szeroko zakrojone działania prozdrowotne i rozwój systemu ochrony zdrowia.

Poprawa jakości życia, stanowiąca jedno z głównych wyzwań stojących przed województwem, jest w dużej mierze uzależniona od stylu życia jego mieszkańców oraz sprawnego i przyjaznego pacjentowi systemu ochrony zdrowia.

Zgodnie z tą strategią polityka zdrowotna powinna być zorientowana na następujące wartości:

- dążenie do zachowania zdrowia populacji przez działania na rzecz profilaktyki zdrowotnej, zapobiegania chorobom i zmiany stylu życia,
- zapewnienie mieszkańcom województwa optymalnej dostępności do usług zdrowotnych,
- polepszenie jakości świadczonych usług medycznych,
- szeroko pojętą racjonalizację zasobów systemu opieki zdrowotnej.

W związku z powyższym, po dokonanej analizie epidemiologiczno-demograficznej oraz istniejącego potencjału w zakresie ochrony zdrowia, priorytety regionalnej polityki zdrowotnej obejmują:

- rozwijanie sieci gabinetów lekarzy rodzinnych oraz środowiskowej opieki pielęgniarstwa,
- rozwój zintegrowanego systemu ratownictwa medycznego,
- racjonalizację rozmieszczenia i wykorzystania zasobów stacjonarnej opieki zdrowotnej,
- rozwój zróżnicowanych form opieki długoterminowej,
- rozwój systemu wczesnej interwencji kardiologicznej i kardiologicznej,

- usprawnienie wczesnej diagnostyki i zwiększenie efektywności leczenia nowotworów złośliwych,
- usprawnienie opieki psychiatrycznej i psychogeriatrycznej,
- wdrożenie systemu funkcjonalnych powiązań jednostek organizacyjnych ochrony zdrowia,
- rozwój form opieki domowej,
- rozwój profilaktyki i promocji zdrowia.

3.9. Strategia pomocy społecznej

Wojewódzka strategia pomocy społecznej formułuje następujące cele:

- rozwój gminnych i powiatowych, specjalistycznych placówek pomocy społecznej świadczących różnorodne usługi socjalne wynikające z potrzeb społeczności lokalnej,
- ilościowy rozwój placówek pomocy społecznej,
- jakościowy rozwój usług w placówkach już istniejących,
- zwiększenie aktywności społeczności lokalnej,
- zmniejszenie negatywnych skutków problemów społecznych.

3.10. Program „Razem – więcej – łatwiej”

Program „Razem więcej łatwiej”, w zakresie pomocy społecznej, kierowany jest do takich grup docelowych, jak osoby niepełnosprawne, ludzie starsi, czy rodziny wielodzietne.

Pod wspólnym tytułem program ten obejmuje trzy odrębne programy:

- Program na rzecz poprawy sytuacji osób niepełnosprawnych - „Razem sprawniej”,
- Program na rzecz poprawy sytuacji osób starszych - „Więcej wiosny jesienią”,
- Program na rzecz poprawy sytuacji rodzin wielodzietnych - „Łatwiej w rodzinie”.

Mają one na celu:

- zbudowanie wojewódzkiego systemu wsparcia dla osób najbardziej potrzebujących pomocy,
- zintegrowanie działań zawodowych służb, wolontariuszy organizacji społecznych, kościołów i osób prywatnych.

3.11. Regionalny Program Operacyjny Polityki Leśnej Państwa

Choć program ten jest elementem polityki państwa, jego zapisy należy wziąć pod uwagę przy formułowaniu celów strategii. Dokument ten formułuje następujące kierunki działań:

W zakresie funkcji ekologicznych:

- Powiększanie zasobów leśnych regionu.
- Polepszanie stanu zasobów leśnych regionu.
- Wzmaganie akumulacji węgla atmosferycznego w ekosystemach leśnych.

W zakresie funkcji socjalnych:

- Kierunek gospodarczo-techniczny.
- Kierunek Informacyjny.
- Kierunek realizacyjny.

W zakresie funkcji gospodarczych:

- Doskonalenie Gatunkowej i funkcjonalnej struktury lasów.
- Produkcja, promocja i marketing.
- Zatrudnienie.

4. Polityki lokalne

Jednym z warunków realizacji strategii jest rozpoznanie, a następnie uwzględnienie zamierzeń i potrzeb rozwojowych samorządów lokalnych. Zapewni to faktyczną, a nie tylko formalną ich podmiotowość.

Strategia rozwoju województwa wprawdzie nie jest sumą zamierzeń lokalnych, jednak ich uwzględnienie jest istotne dla realizacji zapisów tego dokumentu, ponieważ samorzady lokalne, jako jedne z podmiotów publicznych, będą uczestniczyć w jej realizacji. Istotne jest także to, jakie dziedziny nie stanowią priorytetów dla samorządów.

W tym celu do wszystkich samorządów, gminnych i powiatowych skierowano pytanie o kilka ich najważniejszych zamierzeń rozwojowych, wynikających z przyjętych dokumentów strategicznych, programów lub ustalonych w inny sposób. Celem ankiety była odpowiedź na pytanie, jaka jest struktura i zakres całego zbioru polityk, jakie są preferencje, a w jakim zakresie samorzady do realizacji strategii włączają się w niewielkim zakresie. Na ankietę odpowiedziało 57,2% samorządów, od 48,9% samorządów miejskich do 64,5% powiatowych. Ponieważ odpowiedzi formułowane były w różny sposób, nieporównywalny, dokonano klasyfikacji celów poprzez przypisanie ich następującym, 19 dziedzinom interwencji:

dziedzina	rodzaj samorządu				
	wszystkie samorzady	gminy miejskie	gminy miejsko-wiejskie	gminy wiejskie	powiaty ziemskie
komunikacja	1	6	2	1	2
infrastruktura komunalna	2	10	1	2	10
ochrona środowiska	3	7	3	3	5
oświata i nauka	4	8	4	4	3
turystyka	5	2	5	5	4
kultura	6	1	7	8	8
sport	7	3	8	6	11
przedsiębiorczość	8	11	6	10	6
rolnictwo	9	19	10	7	13
przygotowanie terenów inwestycyjnych	10	9	11	9	14
ochrona zdrowia	11	14	15	13	1
promocja	12	4	9	14	15
budownictwo mieszkaniowe	13	5	12	11	16
przeciwdziałanie bezrobociu	14	15	16	12	7
bezpieczeństwo publiczne	15	12	14	15	9
usługi społeczne (pomoc społeczna)	16	13	13	16	12
społeczeństwo informacyjne	17	17	18	17	17
rewitalizacja	18	16	17	18	19
innowacje	19	18	19	19	18

Dziedziny wyszczególnione w tabeli nie obejmują całego spektrum zamierzeń lokalnych. Są jednak wskaźnikami, na podstawie których można przedstawić ich zakres i strukturę.

Na podstawie liczby związków poszczególnych dziedzin z celami formułowanymi przez samorzady w swej polityce lokalnej, opracowano ich rankingi. Liczba 1 w tabeli oznacza, iż daną dziedzinę uwzględnia największa liczba samorządów.

Wnioski;

- Bardzo zróżnicowany jest zakres przedmiotowy poszczególnych polityk lokalnych. Obejmują one od 1 do 19 dziedzin wyszczególnionych w tabeli. Nie ma natomiast w tym zakresie istotnych różnic między rodzajami samorządów. Oznacza to, iż jedne samorzady⁷ swe polityki formułują bardzo szeroko, a inne koncentrują się na wybranych dziedzinach.

- W skali całego województwa wśród polityk lokalnych dominują cele związane z komunikacją, infrastrukturą komunalną, a w najmniejszym stopniu uwzględniają one takie dziedziny, jak społeczeństwo informacyjne, rewitalizacja, czy innowacje. Takie zróżnicowanie wynika z tego, iż część samorządów poprzez swe polityki zamierza szeroko oddziaływać na rozwój, a inne koncentrują się na zadaniach własnych. Innym powodem tego zróżnicowania jest fakt, iż nadal nie ma standardów planowania strategicznego. Opracowywane są strategie, zarówno dla realizacji zadań własnych, jak i ujęte szeroko, jednoczące zamierzenia partnerów społecznych.
- Widoczne są wyraźne różnice między rodzajami samorządów. Szczególnie wyraźnie od ogółu różnią się cele formułowane przez samorzady miast oraz powiatów grodzkich. Wynika to z ich odmiennego zakresu obowiązków.

V Zakres i przedmiot strategii

Precyzja i skuteczność strategii zależą od odpowiedzi na następujące pytania:

- Dla kogo jest strategia?
- Kto jest beneficjentem strategii?
- Jaki jest zakres przedmiotowy strategii?

Dokument ten nie jest o wszystkim i dla wszystkich. Nie formułuje celów, na których realizację nie ma wpływu. Należy przy tym wyraźnie odróżnić sferę interwencji od sfery regulacji, czyli od tego, co stanowi prawo. Musi być ścisły związek między podmiotem lub podmiotami strategii, a przedmiotem strategii. Zapisy strategii muszą ponadto uwzględniać możliwości ich realizacji.

Biorąc powyższe pod uwagę strategia:

- ***dotyczy obszarów, zagadnień, które są przedmiotem interwencji publicznej,***
- ***formułuje cele dla działań podmiotów publicznych.***

Pozostałe podmioty: mieszkańcy i przedsiębiorstwa, są beneficjentami - przedmiotami strategii. Podmioty prywatne, z kolei, mogą realizować strategię tylko wtedy, gdy uczestniczą w partnerstwie publiczno-prywatnym, czyli są współrealizatorami zadań publicznych. W pozostałych przypadkach są beneficjentami strategii.

Strategia nie formułuje celów, których realizacja wymaga rozwiązań makroekonomicznych, zmian legislacyjnych, czy fiskalnych. Te kwestie są uwzględniane, zarówno stan aktualny, jak i prognozowany, ale jako uwarunkowania.

Ilustrując tą kwestię na przykładzie gospodarki można stwierdzić, iż strategia proponuje tworzenie warunków działania przedsiębiorstw czy instrumentów ich wsparcia, lecz nie określa ich zachowań rynkowych.

Reasumując, istotą treści tego dokumentu jest to, iż nie zajmuje się on wszystkimi aspektami rozwoju Wielkopolski, lecz tylko tymi, które mogą podlegać skutecznej interwencji publicznej.

Strategia rozwoju województwa do 2020 roku nawiązuje do treści dokumentu przyjętego w 2000 roku. Wykorzystuje wszystkie te jego zapisy, które mają charakter uniwersalny i można je z powodzeniem powtórzyć. Tym bardziej, że sformułowano je w toku dyskusji publicznej przy szerokim partnerstwie społecznym. Zatem autorzy tamtego dokumentu stali się jednocześnie współautorami niniejszego dokumentu.

W odniesieniu do zakresu strategii ważne jest także określenie, w jakim stopniu ma mieć ona charakter operacyjny. Dotychczas obowiązujący dokument zawierał propozycje realizacji programów strategicznych. Wynikało to z braku możliwości, na ów czas, realizacji jego zapisów. Sformułowane w strategii programy nie były jednak programami sensu stricto, lecz stanowiły próbę pokazania tego, co należy zrealizować, gdy możliwości realizacji strategii się pojawiają. Dziś dysponujemy realnymi możliwościami realizacji strategii. Zatem, zrezygnowano z wszelkich elementów operacyjnych, pozostawiając te kwestie programom.

Strategia proponuje cele, logicznie i hierarchicznie ułożone, uwzględniające wszystkie potencjalne możliwości ich osiągnięcia, zależne od interwencji publicznej. Tej, która obowiązkowo jest na terenie Wielkopolski realizowana, oraz tej, która powinna być realizowana, choć dziś nie jest. Bowiem, strategia jest nie tylko narzędziem jednoczenia kompetencji i zamierzeń podmiotów wewnętrznych, ale także instrumentem wywierania nacisku na publiczne podmioty zewnętrzne tak, by swe interesy na obszarze Wielkopolski realizowały zgodnie ze strategią regionalną.

VI Ocena potencjału wewnętrznego województwa

1. Silne i słabe strony

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
PRZESTRZEŃ	
<ul style="list-style-type: none"> • korzystne położenie w przestrzeni europejskiej • położenie centralnej części województwa w strefie największego wzrostu, na osi zachód – wschód • dobrze wykształcona, wielofunkcyjna aglomeracja poznańska • atrakcyjne tereny inwestycyjne • dobrze wykształcona sieć osadnicza • potencjał ośrodków subregionalnych • bogate dziedzictwo kulturowe, materialne i niematerialne 	<ul style="list-style-type: none"> • duża rozciągłość południkowa potencjalnym źródłem marginalizacji północnego i południowego krańca regionu • ograniczone oddziaływanie aglomeracji poznańskiej na pozostałą część regionu • niewystarczająca podaż odpowiednio przygotowanych terenów inwestycyjnych • brak części planów zagospodarowania przestrzennego • pogłębiające się dysproporcje między aglomeracją poznańską a resztą województwa • zły stan infrastruktury obszarów wiejskich

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE	
<ul style="list-style-type: none"> • duży odsetek obszarów o niskim poziomie degradacji środowiska • duży odsetek obszarów chronionych • potencjał przyrodniczy stanowiący bazę dla turystyki • dobry stan przestrzeni rolniczej • gospodarczy i turystyczny potencjał lasów • zmniejszanie się emisji zanieczyszczeń 	<ul style="list-style-type: none"> • zły stan infrastruktury zabezpieczającej środowisko • niewykorzystane zasoby naturalne • występowanie miejsc degradacji środowiska • niewystarczające zasoby wodne • niski stopień lesistości • postępująca chemizacja środowiska • pogarszający się stan dóbr kultury
ZASOBY LUDZKIE	
<ul style="list-style-type: none"> • wysoka aktywność mieszkańców oraz organizacji pozarządowych • dobra baza edukacyjna i akademicka • nadwyżka dobrze wykształconej siły roboczej • duża liczba studiujących 	<ul style="list-style-type: none"> • niski poziom wykształcenia • wysoki poziom bezrobocia • niewystarczająca i niedostosowana do potrzeb oferta edukacyjna • liczne grupy i środowiska zagrożone marginalizacją • ograniczony dostęp do infrastruktury społeczeństwa informacyjnego • ekonomiczne bariery dostępu do edukacji
GOSPODARKA	
<ul style="list-style-type: none"> • wysoki poziom nakładów samorządów na cele rozwojowe • zróżnicowana i dynamiczna gospodarka • duży potencjał produkcyjny • duży potencjał i wysoka aktywność MSP • duże zaangażowanie kapitału zagranicznego • duży areał użytków rolnych • ponadprzeciętna wydajność gospodarstw rolnych 	<ul style="list-style-type: none"> • niski poziom PKB, szczególnie poza aglomeracją poznańską • niskie tempo wzrostu PKB • dysproporcje efektywności gospodarki wewnątrz województwa • dysproporcje dochodów samorządów • niski udział sektorów wysokiej szansy oraz przedsiębiorstw innowacyjnych • niski stopień powiązań kooperacyjnych oraz powiązań nauki z gospodarką • niewystarczająca oferta

<ul style="list-style-type: none"> • dobra baza surowcowa i potencjał przetwórstwa środków spożywczych • wysokie kwalifikacje zasobów pracy • duży potencjał naukowo-badawczy 	<p>okołobiznesowa</p> <ul style="list-style-type: none"> • niski stan sanitarny części gospodarstw rolnych i przedsiębiorstw przetwórczych • dysproporcje aktywności i rozwoju gospodarczego na terenie województwa
SILNE STRONY	SŁABE STRONY
INFRASTRUKTURA	
<ul style="list-style-type: none"> • główny pas infrastruktury komunikacyjnej zachód - wschód (autostrada A2 i trasa kolejowa E20) • lotnisko Poznań-Ławica • Międzynarodowe Targi Poznańskie • rozwój infrastruktury logistycznej • układ dróg wodnych sprzyjająca rozwojowi transportu rzecznoego 	<ul style="list-style-type: none"> • dekapitalizacja części infrastruktury • nakłady na odtworzenie przeciwdziałające dekapitalizacji • dysproporcje w rozmieszczeniu infrastruktury • niewystarczający rozwój komunikacji zbiorowej • niewystarczająca infrastruktura społeczna • bariery dla niepełnosprawnych • niewystarczający rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego • niekorzystne warunki hydrologiczne głównych rzekach utrudniające rozwój transportu rzecznoego

2. Problemy głównych obszarów strategicznych

2.1. Przestrzeń

Województwo wielkopolskie leży na jednym z najważniejszych szlaków wymiany gospodarczej między Europą Wschodnią a Zachodnią. Należy jednak pamiętać, iż z drugiej strony, jest to nadal położenie peryferyjne wobec głównych centrów rozwoju Unii Europejskiej.

Z renty lokalizacyjnej, jaka wynika z położenia na trasie Berlin – Warszawa, korzysta przede wszystkim środkowa część województwa. Duża południkowa rozciągłość terytorium sprawia, iż jego krańce północny i południowy są słabo powiązane z centrum regionu. Wynika to przede wszystkim ze złego stanu infrastruktury na tym kierunku, szczególnie komunikacyjnej.

Przestrzeń województwa jest zróżnicowana pod względem sposobu jej wykorzystania. Cechą charakterystyczną jest to, iż poszczególne kompleksy: przyrodniczy, rolniczy, aktywności gospodarczej, czy komunikacyjny, tworzą stosunkowo zwarty układ, a jego elementy tylko w niewielkim stopniu przenikają się.

Wyzwaniem dla przyszłego porządku przestrzennego jest:

- poprawa jakości i utrzymanie zwartości systemu ekologicznego,
- wykorzystanie szlaków transportowych jako czynnika rozwoju przy ograniczaniu ich negatywnego wpływu na otoczenie,
- utrzymanie hierarchicznej i wielofunkcyjnej struktury sieci osadniczej,
- zwiększanie różnorodności funkcji poszczególnych obszarów,
- maksymalne włączenie w wymianę gospodarczą obszarów zagrożonych marginalizacją
- ograniczanie antropopresji, czyli wpływu człowieka na środowisko.

Sieć osadnicza Wielkopolski tworzy system hierarchiczny. Głównym centrum jest aglomeracja poznańska, gdzie skoncentrowana jest największa część potencjału gospodarki regionu. Kolejny stopień tworzą ośrodki subregionalne, do których należą były miasta wojewódzkie oraz Gniezno i Ostrów Wielkopolski. Sieć tą uzupełniają ośrodki lokalne o różnych funkcjach, randze i specjalizacji. Pod względem przestrzennym sieć osadnicza jest równomiernie ukształtowana.

Niezwykle istotne dla utrzymania dynamiki wzrostu w województwie jest wzmacnianie regionotwórczych funkcji Poznania. Wysokim tempem rozwoju charakteryzują się tylko te regiony, w których funkcjonuje dynamiczny ośrodek metropolitalny, zdolny do tworzenia, transferu oraz dyfuzji technologii i innowacji. Koncentracja tych funkcji w Poznaniu nie może jednak oznaczać konkurencji dla reszty regionu, lecz powinna być dla niego dodatkowym czynnikiem rozwoju.

Niezwykle istotnym ogniwem w sieci osadniczej i gospodarczej są ośrodki subregionalne, które wykształcając swe własne, specyficzne funkcje powinny stać się ważnym czynnikiem aktywizującym otoczenie.

2.2. Środowisko przyrodnicze

Wielkopolska nie jest regionem o dużym potencjale przyrodniczym, choć obszary chronione zajmują około jednej trzeciej powierzchni, a jedną czwartą stanowią lasy.

Ekspansja przestrzeni rolniczej w ubiegłych wiekach spowodowała nieodwracalne zmiany w stosunkach wodnych, a pośrednio także zmiany klimatyczne. Wprowadzenie przez człowieka „sztucznego stepu”, jakim są uprawy, spowodowało, iż klimat Wielkopolski nabrał cech klimatu stepowego. Wyraża się to deficytem wód gruntowych, niewystarczającym poziomem opadów i nierównomiernym ich rozłożeniem w skali roku. Sytuację pogłębiają: postępujący drenaż zlewni, osuszanie i zanik biocenoz wilgotnych oraz brak odpowiedniej retencji sztucznej, urbanizacja i zwiększanie się powierzchni zabudowanej, co skutkuje spadkiem retencji gruntowej na rzecz spływu powierzchniowego.

Czynniki antropogeniczne zmieniają także chemizm atmosfery, wód powierzchniowych i podziemnych oraz gruntu. Powoduje to zanik wartościowych biocenoz, ograniczenie liczby gatunków zarówno flory, jak i fauny. Równocześnie, użyźnianie wód potęguje zanik zbiorników wodnych. W coraz większym stopniu biocenozy o charakterze naturalnym przekształcane są w monokultury i uzupełniane są gatunkami obcymi.

Poważnym zagrożeniem jest także defragmentacja przestrzeni przyrodniczej. Rozczłonkowanie jej powierzchni utrudnia migrację gatunków roślin i zwierząt oraz zubożenie materiału genetycznego. Potrzebne jest takie gospodarowanie przestrzenią, by w jak największym stopniu ocalić przed urbanizacją zwarte kompleksy przyrodnicze. Należy także dążyć do poprawy zwartości systemu ekologicznego.

Ważnym elementem systemu przyrodniczego Wielkopolski są lasy. Są elementem przestrzeni, częścią środowiska przyrodniczego, jednym z sektorów gospodarki-produkcyjnym, ale i usługowym, źródłem surowca, odnawialnej energii, rynkiem pracy, miejscem wielorakiej aktywności mieszkańców, w tym turystyki, rekreacji, edukacji, jest także elementem dziedzictwa kulturowego i wielu innych sfer. Dlatego ważna jest poprawa ich stanu i wzrost zasobów.

Mimo wielu zagrożeń oraz niezadowolającego stanu środowiska na wielu obszarach, Wielkopolska jest w tym zakresie regionem konkurencyjnym na tle Europy. Tworzy to szanse dla turystyki i rekreacji oraz dla zdrowej produkcji rolnej i atrakcyjnego miejsca zamieszkania.

Wielkopolska nie jest także zasobna w surowce mineralne. Większe znaczenie gospodarcze mają jedynie węgiel brunatny, gaz ziemny sól kamienna oraz kruszywa mineralne. Eksploatacja tych surowców musi się jednak odbywać z poszanowaniem wymogów ochrony środowiska.

2.3. Infrastruktura

Stan infrastruktury w Wielkopolsce w wielu przypadkach stawia ją w niekorzystnej sytuacji względem innych regionów w kraju. W zależności od rodzaju infrastruktury oraz jej lokalizacji sytuacja w regionie jest zróżnicowana.

Choć w ostatnich latach w wielu dziedzinach zanotowano duży postęp, to nadal stan nie jest zadowalający. Zapewnienie Wielkopolsce stałego wzrostu gospodarczego i wyraźnej poprawy warunków życia wymaga nie tylko zniwelowania różnic względem najlepszych regionów w kraju, lecz także zbliżenia się do standardów obowiązujących obecnie w Unii Europejskiej.

Infrastruktura jest jednym z podstawowych czynników decydujących o konkurencyjności regionu. Do najważniejszych należą infrastruktura transportowa, łączności, energetyczna, ochrony środowiska oraz społeczna. Decydują one o trzech najważniejszych elementach konkurencyjności regionu:

- o zewnętrznych i wewnętrznych powiązaniach komunikacyjnych,
- o atrakcyjności inwestowania i prowadzenia działalności gospodarczej,
- o atrakcyjność zamieszkania.

Podstawowym wyzwaniem dla Wielkopolski jest włączenie jej w europejską przestrzeń transportową. Dużym osiągnięciem jest kontynuowana budowa autostrady A2 oraz modernizacja linii kolejowej E20. Już za kilka lat problemy techniczne związane z tranzytem na linii Berlin – Warszawa zostaną rozwiązane. Należy jednak pamiętać, iż pełne korzystanie z położenia na tej trasie nie nastąpi wraz z zakończeniem budowy odpowiedniej infrastruktury komunikacyjnej. Bez infrastruktury towarzyszącej region nasz pozostanie regionem tranzytowym. Dlatego ważne jest przygotowanie odpowiednich terenów pod inwestycje i wyposażenie ich w

odpowiednią infrastrukturę. Ważne są także takie obiekty, jak centra logistyczne oraz infrastruktura transportu multimodalnego.

Czynnikiem ograniczającym korzyści wynikające z włączenia gospodarki Wielkopolski w europejską przestrzeń jest zły stan powiązań komunikacyjnych wewnątrz regionu, w tym szczególne znaczenie mają powiązania na linii północ-południe, ze względu na znaczną rozciągłość obszaru regionu na tym kierunku. Kluczowym elementem w tym zakresie, swoistą „linią życia”, jest między innymi droga krajowa nr 11. Bardzo ważne znaczenie mają także inne drogi krajowe, w tym drogi nr 5, 8, 10, 12, 15 i 25.

Zły stan dróg, liczne „wąskie gardła”, obniżają atrakcyjność inwestycyjną poszczególnych obszarów i są jedną z głównych przyczyn ich marginalizacji. Zły stan infrastruktury komunikacyjnej jest także jedną z przyczyn złego stanu środowiska.

Istotnym elementem powiązań województwa z otoczeniem jest transport lotniczy. Rozbudowy wymaga lotnisko Poznań-Ławica. W perspektywie 15 - 20 lat należy ponadto zabezpieczyć warunki do jego nowej lokalizacji. Ważne dla rozwoju są także lotniska subregionalne, które mogą w przyszłości znaleźć swe miejsce poprzez rozwój usług specjalistycznych.

Nie można pomijać także transportu śródlądowego. Drogi wodne Warty i Noteci wymagają włączenia w sieć europejską. Mogą się one także stać ważnymi szlakami turystycznymi. Niezbędne jest podniesienie klasy żeglugowej tych rzek.

Szczególne znaczenie ma infrastruktura handlowa, do której należą między innymi Międzynarodowe Targi Poznańskie. To jeden z najważniejszych czynników rozwojowych Wielkopolski i jeden z najważniejszych jej znaków marketingowych. Zapewnienie warunków rozwoju tej instytucji ma strategiczne znaczenie dla województwa.

2.4. Mieszkańcy

Mieszkańcy Wielkopolski są jedną z największych populacji regionalnych w Polsce. Liczba ludności porównywalna jest z ludnością kilku średniej wielkości krajów Europy.

Cechy demograficzne ludności województwa zbliżone są do cech ogółu mieszkańców Polski. Poszczególne wskaźniki w tym zakresie w minimalnym stopniu różnią się od wartości dla kraju. Najważniejsze różnice dotyczą przyrostu naturalnego, który jest dodatni i w 2003 roku wyniósł 0,8/1000 mieszk., wobec ujemnej wartości dla kraju – 0,1/1000 mieszk. Nieco więcej jest ludności w wieku do 25 lat, niższy jest wskaźnik feminizacji oraz niższa umieralność niemowląt. Ponadto, Wielkopolska charakteryzuje się, w odróżnieniu od wielu innych województw, nieznacznie dodatnim saldem migracji.

Potencjał ludnościowy nie jest rozmieszczony równomiernie. Znaczna jego część skoncentrowana jest w aglomeracji poznańskiej oraz w ośrodkach subregionalnych. Różny jest też stopień urbanizacji. Obserwowana jest ponadto polaryzacja rozmieszczenia ludności wywołana stopniowym przemieszczaniem się mieszkańców z obszarów zastoju gospodarczego do ośrodków wzrostu.

Spadek wartości przyrostu naturalnego, zmniejszenie stopnia umieralności niemowląt oraz wydłużenie czasu trwania życia wywołają w najbliższych kilkunastu

latach istotne zmiany w strukturze wiekowej ludności. Zmiany te w znaczący sposób wpłyną na system edukacyjny, rynek pracy oraz na sferę społeczną.

Zwiększone zainteresowanie zdobywaniem wykształcenia przez kobiety, sytuacja na rynku pracy, niewystarczająca polityka prorodzinna państwa powodują, iż spada współczynnik dzietności przy równoczesnym wzroście średniego wieku rozrodczości kobiet, który w 2020 roku może osiągnąć 30 lat.

W latach dziewięćdziesiątych zmalała migracja wewnętrzna. Do najważniejszych przyczyn tego zjawiska należą ograniczenie budownictwa mieszkaniowego oraz zmniejszenie liczby zawieranych małżeństw. Należy spodziewać się utrzymania tych tendencji w najbliższych latach, a równocześnie pojawienia się zjawiska suburbanizacji, czyli migracji z miast na wieś motywowanej chęcią życia w bardziej komfortowych warunkach. Należy ponadto spodziewać się nieznacznego wzrostu migracji zewnętrznej spowodowanej otwarciem rynków pracy w Unii Europejskiej.

Do 2020 roku prognozuje się najpierw stopniowy wzrost liczby ludności, po czym liczba ta będzie się zmniejszać. Liczebność grupy wiekowej do 17 lat w tym czasie zmniejszy się o 24,3%, a jej udział w całej populacji z 22,9 do 17%. Takie zmiany należy uwzględnić przede wszystkim w planach dotyczących rozwoju systemu edukacyjnego.

Liczba ludności w wieku produkcyjnym do 2020 roku, po okresie wzrostu do 2010 roku, zacznie się zmniejszać do poziomu 61,5% całej populacji. Oznacza to początkowy wzrost presji na rynek pracy, a po jej 2011 roku spadek.

Konsekwencją opisanych wyżej zmian będzie wzrost liczebności mieszkańców w wieku poprodukcyjnym. W układzie podregionów tendencje te będą nieco inne.

2.5. Rynek pracy

Poziom bezrobocia w Wielkopolsce jest niższy od średniej dla kraju, jednakże charakteryzuje się wyższą dynamiką negatywną. Od 2003 roku sytuacja zaczęła się stabilizować. Biorąc pod uwagę prognozę liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym należy stwierdzić, iż presja na rynek pracy po stronie podaży będzie w najbliższych latach maleć. Nadal jednak problemem pozostanie duży odsetek absolwentów wśród bezrobotnych, osób z niskim wykształceniem, kobiet, pozostających bez pracy przez długi czas oraz dotychczas niepracujących, także mieszkających na wsi.

Sytuacja na wielkopolskim rynku pracy stanowi największe wyzwanie dla regionu. Rozwiązaniu tego problemu powinna, bezpośrednio lub pośrednio, służyć realizacja wszystkich celów zapisanych w strategii.

Ważnym problemem dla regionalnego rynku pracy, podobnie jak w kraju, jest niski poziom aktywności zawodowej mieszkańców, niższy od standardów Unii Europejskiej. Poprawa sytuacji w tym zakresie wymaga wzmocnienia kompetencji osób na rynku pracy. System edukacyjny musi podnieść swój poziom, lepiej dostosować się do potrzeb, być bardziej elastyczny na zmiany, a wręcz je wyprzedzać. Niestety, możliwości samorządów w tym zakresie są ograniczone. Więcej zależy od polityki fiskalnej i podatkowej państwa, a przede wszystkim od konstrukcji prawa pracy.

2.6. Potencjał intelektualny

Potencjał intelektualny, obejmujący takie sfery, jak szkolnictwo, nauka, badania i rozwój, innowacje, społeczeństwo informacyjne, będzie w najbliższych latach decydował o konkurencyjności regionu.

Choć w ostatnim czasie nastąpił skokowy wzrost liczby studiujących, Wielkopolska pod względem poziomu wykształcenia nie zalicza się do czołówki województw. Wyższym wykształceniem legitymuje się 9,3% mieszkańców, czyli o 0,6% mniej niż wynosi ten wskaźnik dla kraju. W dużym stopniu sytuacja ta wynika z faktu, iż większość ludności Wielkopolski mieszka w małych miastach i na wsi.

Pod względem liczby uczących się języków obcych w szkołach oraz wyników testów egzaminacyjnych na różnych poziomach kształcenia województwo wielkopolskie także nie należy do krajowej czołówki.

Mimo równomiernie rozmieszczonej sieci placówek edukacyjnych nadal widoczne są duże dysproporcje w ich wyposażeniu. Około połowy szkół nie posiada sal gimnastycznych. Największym jednak problemem jest ograniczona dostępność edukacji spowodowana czynnikami ekonomicznymi.

Istotnym elementem potencjału intelektualnego jest Poznań, jako jeden z największych akademickich i naukowo-badawczych ośrodków w kraju. Jednak w Wielkopolsce liczba studentów na 10 tys. mieszkańców (454,7) jest mniejsza od średniej krajowej (486,7).

Wartość nakładów na działalność B+R w Wielkopolsce w 2003 roku wyniosła 106,6 zł na mieszkańca i była niższa od średniej krajowej o 12,8 zł. Ponadto, maleje udział tych nakładów w relacji do PKB. W 2002 r. wynosił on 0,49%, gdy średnio w UE osiągnął prawie 2%. Przy tak niskich nakładach nie można budować przewagi konkurencyjnej w tym zakresie.

Poziom intelektualny kadry naukowo badawczej jest porównywalny z poziomem innych krajów UE. Natomiast zdecydowanie gorszy jest poziom infrastruktury badawczo-naukowej. Słabo wykształcony jest także system współpracy nauki z gospodarką. Pod tym względem potencjał regionu wykorzystywany jest w niewielkim zakresie. Szansą na zmianę sytuacji jest realizacja Regionalnej Strategii Innowacji. Należy jednak podkreślić, iż w odróżnieniu od nauki, nakłady na innowacje w przedsiębiorstwach od 2003 roku rosną.

Istotnym elementem potencjału intelektualnego regionu jest problem budowy społeczeństwa informacyjnego. Niestety, poziom informatyzacji wielu dziedzin nie stawia Wielkopolski wśród czołówki województw w kraju

2.7. Przedsiębiorczość i gospodarka

W Wielkopolsce w 2004 roku na 1000 mieszkańców przypadało 11,6 podmiotów gospodarki narodowej, a w kraju 12,4. Jeśli jednak chodzi o podmioty prowadzące działalność gospodarczą, to jest ich w województwie wielkopolskim znacznie więcej niż w kraju.

Mocno zróżnicowane jest przestrzenne rozmieszczenie przedsiębiorstw. Działalność gospodarcza skoncentrowana jest w Poznaniu i powiecie poznańskim oraz w ośrodkach subregionalnych. Obszary te stanowią bieguny wzrostu. W ostatnich latach obserwowane jest ponadto zwiększanie się tych dysproporcji. Ich wyrównywanie jest jednym z najważniejszych wyzwań w najbliższych latach.

Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach w przeliczeniu na 1 mieszkańca są wyższe od średniej krajowej. W znacznym stopniu jest to efekt bezpośrednich inwestycji zagranicznych, które doprowadziły do powstania około 4,5 tys. przedsiębiorstw z udziałem tego kapitału. Inwestycje tego rodzaju powodują nie tylko bezpośrednio tworzenie miejsc pracy. Przyczyniają się także do tzw. efektu mnożnikowego, generującego sieci kooperacyjne i tworzenie miejsc pracy u dostawców.

Rozwój przedsiębiorczości w Wielkopolsce uwarunkowany jest zarówno czynnikami wewnętrznymi - lokalnymi i regionalnymi, jak i zewnętrznymi - makroekonomicznymi. Do korzystnych, wewnętrznych uwarunkowań rozwoju przedsiębiorczości należą przede wszystkim: duża i szybko rosnąca liczba przedsiębiorstw, szczególnie podmiotów małych i średnich, znaczny oraz stale rosnący ich potencjał ekonomiczno-wytwórczy, wysokie kwalifikacje pracowników i długie tradycje wielu branż i przedsiębiorstw, zdecydowana przewaga własności prywatnej, znaczny napływ kapitału zagranicznego, korzystna struktura rodzajowa przedsiębiorstw, stosunkowo duża dynamika eksportu, relatywnie wysoka produktywność firm i duża dynamika jej wzrostu.

Do głównych wewnętrznych czynników utrudniających rozwój przedsiębiorczości należy zaliczyć: niedostateczne wyposażenie kapitałowe i dekapitalizację majątku dużej części firm, słabo rozwinięte powiązania integracyjne przedsiębiorstw, zbyt mała liczba przedsiębiorstw „wysokiej techniki” i „dużej szansy”, wykorzystywanie technologii zewnętrznych, a tylko w niewielkim zakresie z projektów oferowanych przez rodzime jednostki badawcze, wysokie koszty własne i niska rentowność dużej części przedsiębiorstw, zwłaszcza publicznych. Dalszy rozwój przedsiębiorczości wymaga eliminacji lub przynajmniej ograniczenia niekorzystnego oddziaływania wszystkich tych zjawisk.

Wymienione wyżej czynniki lokalne i regionalne kształtują atrakcyjność inwestycyjną, ujmowaną jako syntetyczną miarę charakteryzującą daną jednostkę terytorialną, wypadkową licznych i różnorodnych zmiennych opisujących sytuację społeczno-gospodarczą. Pod tym względem Poznań znajduje się w czołówce miast wojewódzkich (obok Warszawy, Krakowa i Wrocławia). Na taką pozycję miasta wpływają wysoka jakość rynku pracy, korzystny klimat społeczny, relatywnie wysoka jakość infrastruktury technicznej, skuteczność realizowanej transformacji, dostępność komunikacyjna i aktywność marketingowa. Mniej korzystnie natomiast wypadają oceny jakości infrastruktury otoczenia biznesu. Na niekorzyść miasta przemawiają także wysokie koszty prowadzenia działalności gospodarczej. Wśród ośrodków zajmujących wysokie miejsce w tego typu rankingach, znajdują się też inne, mniejsze miasta Wielkopolski.

Istotnym elementem rozwoju przedsiębiorczości i przedsiębiorstw jest system instrumentów i instytucji wsparcia biznesu. W ostatnich latach dokonał się postęp w tym zakresie, lecz stan ten jest niewystarczający. Brak jest odpowiedniej liczby instytucji wspierania przedsiębiorstw, szczególnie, działających non profit, zakładanych przez samorządy lub organizacje pozarządowe, instytucje finansowe, takie jak: fundusze pożyczkowe, poręczeniowe, gwarancyjne, kapitału początkowego, czy wysokiego ryzyka. Nie jest także wystarczająca komercyjna oferta instytucji świadczących usługi szkoleniowe, doradcze, marketingowe i inne.

2.8. Rolnictwo i obszary wiejskie

Rolnictwo Wielkopolski jest jednym z najważniejszych jej potencjałów. Pod względem poziomu gospodarowania oraz wysokości plonów i wydajności wyróżnia się ono na tle kraju. Korzystna w stosunku do kraju jest przede wszystkim średnia wielkość gospodarstw rolnych wynosząca 9,91 ha (w Polsce 6,59 ha), jednak nadal znacznie niższa od średniej wielkości w UE, wynoszącej 18,0 ha.

Ze względu na strukturę wielkościową gospodarstw rolnych oraz na wysoki odsetek pracujących w rolnictwie nadal podstawą wielkopolskiego rolnictwa powinny być gospodarstwa rodzinne. Niewłaściwe, będące źródłem złej konkurencji są przede wszystkim wielkoprzemysłowe formy hodowli, szkodliwe także dla środowiska.

Niekorzystne dla rolnictwa są warunki przyrodnicze. Wielkopolska przestrzeń rolnicza cechuje się stosunkowo niską jakością gleb, niekorzystnymi warunkami klimatycznymi, w tym niskimi opadami, nierównomiernie rozłożonymi w skali roku. Czynniki te stawiają rolnictwo Wielkopolski w złej pozycji konkurencyjnej względem rolnictwa innych krajów UE. Z kolei atutem jest niski poziom chemizacji oraz niskie koszty pracy.

Wielkopolska jest czołowym w skali kraju regionem produkcji zwierzęcej. Zajmuje się tym aż 90% gospodarstw. Wyższa niż średnio w kraju jest także obsada bydła.

W strukturze upraw dominują zboża, a następnie rośliny przemysłowe, w tym rzepak i buraki cukrowe. Jednocześnie maleje areal uprawy ziemniaków. Stosunkowo dobrze rozwinięty jest rynek owoców i warzyw, z takimi instytucjami, jak Wielkopolska Gildia Rolno-Ogrodnicza oraz grupy producenckie. Nadal jednak zbyt słabe jest powiązanie producentów z przedsiębiorstwami przetwórczymi i handlowymi. Konieczny jest znaczący rozwój rynków hurtowych produktów rolniczych.

Sektor przetwórstwa rolno-spożywczego jest jednym z głównych działów gospodarki Wielkopolski. Jego dobrą cechą są duże zróżnicowanie i coraz wyższy poziom dostosowania do wymogów Jednolitego Rynku. Z kolei słabą stroną jest nadal niski stopień koncentracji, co obniża jego konkurencyjność. Cecha ta jednak może stać się silną stroną, wobec perspektywy wzrostu zapotrzebowania na żywność ekologiczną. Pod tym względem rolnictwo Wielkopolski może i konkuruje z powodzeniem na rynkach UE.

Wielkopolska jest regionem o dużym odsetku mieszkańców wsi (42,5% ogółu) i utrzymujących się z działalności rolniczej. Na obszarach wiejskich skoncentrowanych jest ponadto wiele problemów społecznych. Do najważniejszych z nich należy bezrobocie, zarówno rejestrowane, jak i utajone. Problemem jest też niski poziom infrastruktury obniżający atrakcyjność tych obszarów jako miejsca zamieszkania, inwestowania, bądź prowadzenia działalności gospodarczej. Wprawdzie aż 94,1% wsi było w 2003 roku zwodociągowanych, ale tylko 12,1% skanalizowanych i 8,5% zgazyfikowanych. Szczególnie dotkliwa jest niska dostępność komunikacyjna.

Tylko 1,5% prowadzących gospodarstwa rolne w 2001 roku miało wykształcenie wyższe. Ponadto, aż ponad 45% ogółu bezrobotnych mieszka na wsi.

Obszary wiejskie w Wielkopolsce charakteryzują się zróżnicowanym stopniem pozarolniczej działalności gospodarczej. Największym problemem jest to,

że im niższy poziom rolnictwa i wyższa stopa bezrobocia na wsi, tym rozwój sektora pozarolniczego jest mniejszy. Rozwiązanie tego problemu jest jednym z największych wyzwań rozwojowym dla Wielkopolski. Szansą jest rozwój usług, rzemiosła i turystyki. Niestety, inwestycje w tym zakresie wymagają kapitału zewnętrznego.

2.9. System społeczny

Przemiany społeczne w Wielkopolsce nie nadążają za przemianami politycznymi i gospodarczymi. Po kryzysie tradycyjnie pojmowanego państwa opiekuńczego powstała pustka, której nie wypełniają jeszcze w odpowiedni sposób struktury społeczne i administracyjne. Istnieją bariery w dostępie do rynków, dóbr, usług i instytucji. Sytuacja ta potęguje wzrost zróżnicowań oraz marginalizację jednostek, grup lub obszarów.

Dominacja reguł rynkowych, procesy cywilizacyjne i globalizacja grożą w najbliższych latach dezintegracją społeczną. Przeciwdziałanie tym zjawiskom jest jednym z warunków osiągnięcia odpowiedniego poziomu konkurencyjności regionu.

W ostatnich latach nastąpiła istotna zmiana struktury demograficznej ludności. Prognozy wskazują, że będzie ona postępować dalej. Ważny wymiar społeczny ma spadek dzietności. Grozi to w perspektywie kolejnych kilkunastu lat zmniejszeniem liczby ludności. Przede wszystkim wzrośnie udział ludności w wieku poprodukcyjnym. Zmieniają się też relacje między liczbą ludności posiadającą własne źródła dochodów, a liczbą ludności utrzymującą się ze świadczeń społecznych. Ponadto, stale obserwowany jest, i może się pogłębiać, wzrost udziału rodzin bezdzietnych i niepełnych.

Ważnym problemem jest niepełnosprawność. Szczególnie niepokojący jest wzrost udziału niepełnosprawności biologicznej. Problemem jest także coraz wyższa średnia wieku niepełnosprawnych. Dziś stanowią oni już prawie połowę osób w wieku emerytalnym. Niepokojące jest także to, iż zdecydowana większość niepełnosprawnych utrzymuje się ze świadczeń społecznych.

Przemiany społeczno-gospodarcze przyczyniły się do wzrostu rozwarstwienia ekonomicznego, przy czym niskie dochody dotyczą przede wszystkim rodzin wielodzietnych, długookresowo bezrobotnych, osób z niskim wykształceniem oraz znacznej części rolników indywidualnych. O zagrożeniu ubóstwem decyduje przede wszystkim miejsce na rynku pracy oraz w znacznym stopniu miejsce zamieszkania. Szczególnie niebezpiecznym skutkiem pogłębiających się różnic społecznych jest ich dziedziczenie.

Rozwarstwienie ekonomiczne skutkuje także zróżnicowanym dostępem do infrastruktury, do usług społecznych, opieki socjalnej, medycznej, co utrwala wzrostu liczebności grup marginalizowanych. Osiągnięcie odpowiedniego poziomu spójności społecznej będzie jednym z najważniejszych wyzwań rozwojowych w najbliższych kilkunastu latach.

Istotnym potencjałem, który może przyczynić się do rozwiązania problemów społecznych są organizacje pozarządowe oraz skłonność Wielkopolan do samoorganizacji. Dlatego też jednym z najważniejszych wyzwań rozwojowych w najbliższych latach będzie sprostanie przemianom społecznym oraz budowa społeczeństwa obywatelskiego.

2.10. Zróżnicowania wewnątrz regionu

Województwo jest zróżnicowane wewnątrz. Tradycyjny obraz Wielkopolski gospodarczej i zasobnej, w rzeczywistości dotyczy tylko jej środkowej części. Pozostałe subregiony znacznie odbiegają od tego obrazu. Ranga tego problemu rośnie wobec wzrostu tych zróżnicowań, stwierdzonego w ostatnich latach. Z drugiej jednak strony, aglomeracja poznańska, rozwijając się szybciej niż pozostała część Wielkopolski, jest istotnym czynnikiem rozwoju dla całego regionu. Bez jej dynamicznego rozwoju pozostała część Wielkopolski rozwijałaby się jeszcze wolniej.

Z analizy zróżnicowań wewnątrzregionalnych wynika ponadto, iż podział na obszary problemowe i ośrodki wzrostu jest bardziej złożony niż podział na podregiony. Oznacza to, iż realizacja celów strategii powinna być zorientowana nie tyle na podregiony, ile na poszczególne gminy i powiaty.

2.11. Wewnętrzna organizacja regionu

Sfera ta dotąd nie była w wystarczający sposób doceniana. Jednak jej znaczenie jest bardzo duże. Wprowadzenie Wielkopolski na ścieżkę trwałego i szybkiego wzrostu wymaga nie tylko inwestycji. Dużą wartość dodaną można uzyskać modernizując system funkcjonowania różnych sektorów. Jest to tym bardziej ważne, iż wiele znaczących efektów można uzyskać bez dużych nakładów poprzez działania organizacyjne i koordynacyjne, a przede wszystkim poprzez wspólne przedsięwzięcia różnych podmiotów w poszczególnych sektorach. Różne sfery rzeczywistości społeczno-gospodarczej powinny być wewnętrznie zintegrowane. Realizacja zamierzeń w tym zakresie może dać znaczący efekt. Szczególne znaczenie ma integracja gospodarek, zarówno w układzie subregionalnym, jak i lokalnym.

W najbliższych latach o konkurencyjności będzie w znaczącym stopniu decydować integracja działań samorządów, tworzenie zintegrowanych systemów w administracji publicznej, rozwój systemów kooperacyjnych w gospodarce, w tym tworzenie klastrów, powiązania między nauką a gospodarką, integracja systemów informacyjnych i promocyjnych, a także integracja systemów infrastrukturalnych. Integracja ta powinna umacniać się nie tylko na poziomie regionalnym, ale również na poziomach subregionalnych i lokalnych.

2.12. Wnioski

Ocenę potencjału Wielkopolski oraz możliwości jego wykorzystania dla rozwoju można ująć w postaci następujących wniosków:

- Z porównania silnych oraz słabych stron wynika, iż generalnie rzecz biorąc, cechy te są równoważne. Nie można jednoznacznie stwierdzić, iż przeważają silne strony Wielkopolski, lub na odwrót. Tym bardziej, iż nie ma obiektywnej metody ilościowego ujęcia tego porównania.
- Analiza silnych i słabych stron (SWOT) dotyczy województwa jako całości. Powoduje to, iż pewne elementy rzeczywistości są równocześnie na jednych obszarach silną stroną, a na innych słabą, gdyż Wielkopolska jest mocno zróżnicowana. Najlepszym przykładem jest położenie województwa. Dla jednej jego części to silna strona, a dla innej słaba.

- Określenie, która cecha Wielkopolski jest silną lub słabą stroną jest rzeczą względną i zależy także od punktu odniesienia. To, co jest silną stroną województwa w skali krajowej, nie jest równocześnie w skali europejskiej, czy globalnej.

Z powyższych wniosków wynika, iż do oceny potencjału wewnętrznego województwa nie wystarczy klasyczne podejście do analizy SWOT. Należy znaleźć dodatkowy obszar analizy.

Diagnoza stanu wykazuje, iż pomiędzy silnymi i słabymi stronami województwa istnieje zależność przyczynowo-skutkowa. Te dwie grupy cech rzeczywistości wzajemnie oddziałują na siebie. Słabości występują w znacznym stopniu, dlatego, iż silne strony wystarczająco ich nie równoważą. Biorąc to pod uwagę należy stwierdzić, iż w dużej mierze problemy można rozwiązywać i usuwać zagrożenia poprzez wzmacnianie silnych stron województwa. Nie można słabości traktować jako autonomicznych i tylko na nich koncentrować wysiłki. Skupienie się tylko na takim podejściu jest mało efektywne. Wniosek ten jest bardzo ważny dla właściwej konstrukcji strategii i planowania na jej podstawie określonych działań.

VII Uwarunkowania zewnętrzne

SZANSE	ZAGROŻENIA
PRZESTRZEŃ	
<ul style="list-style-type: none"> • inwestycje w infrastrukturę komunikacyjną • wzrastająca ranga aglomeracji poznańskiej • aktywizacja terenów wokół węzłów komunikacyjnych autostrady A2 	<ul style="list-style-type: none"> • marginalizacja obszarów i ośrodków niekonkurencyjnych • niedostatek terenów inwestycyjnych
ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE	
<ul style="list-style-type: none"> • popyt na zdrową żywność • popyt na usługi turystyczne i rekreacyjne 	<ul style="list-style-type: none"> • zewnętrzne źródła zagrożeń • wzrastająca antropopresja
ZASOBY LUDZKIE	
<ul style="list-style-type: none"> • integracja europejska (otwarcie unijnego systemu edukacji dla młodzieży) • polityka społeczna Unii Europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • drenaż wykwalifikowanych kadr • marginalizacja grup o najniższym wykształceniu, upośledzonych pod względem społecznym i fizycznym, • wzrost patologii społecznych • pogorszenie stanu zdrowia mieszkańców • marginalizacja rodzimej kultury

SZANSE	ZAGROŻENIA
GOSPODARKA	
<ul style="list-style-type: none"> • wzrost udziału nakładów zewnętrznych (prywatnych i publicznych) • integracja europejska zwiększająca popyt na towary i usługi • postęp technologiczny • inwestycje zewnętrzne 	<ul style="list-style-type: none"> • marginalizacja kapitału rodzimego
INFRASTRUKTURA	
<ul style="list-style-type: none"> • inwestycje finansowane ze środków strukturalnych 	<ul style="list-style-type: none"> • kumulacja braków w infrastrukturze

Podsumowanie listy szans i zagrożeń, tak jak w przypadku analizy silnych i słabych stron, budzi problemy interpretacyjne. Porównanie listy szans z listą zagrożeń nie daje pełnych możliwości analizy, bowiem i w tym przypadku również nie ma możliwości kwantyfikacji, oceny ilościowej, porównania. Zatem, nie można w sposób jednoznaczny powiedzieć, iż przeważają bądź szanse, bądź zagrożenia.

Niewątpliwie integracja europejska oraz postępująca globalizacja są źródłem zarówno szans, jak i zagrożeń. Działanie w dużej przestrzeni i wynikająca z tego konkurencja dają korzyści, ale pod warunkiem, że działanie na tej dużej przestrzeni jest zintegrowane. Dlatego, dla potrzeb konstrukcji strategii, jej wizji i celów należy postawić tezę, iż u podstaw zwiększanie korzyści oraz przeciwdziałania zagrożeniom płynącym z otoczenia leży integracja, zarówno wewnętrzna, jak i zewnętrzna.

VIII Przesłanki formułowania celów strategicznych

1. Analiza strategiczna

Analiza potencjału wewnętrznego oraz wpływu otoczenia wymagają odpowiedzi na pytanie, jaka jest relacja między potencjałem wewnętrznym województwa a jego otoczeniem.

Źródłem największej liczby niewiadomych jest otoczenie województwa, a szczególnie jego przyszłość, gdyż zależy ona w mniejszym stopniu od działań wewnętrznych, a w większym od działań regulacyjnych, na które region nie ma wpływu.

Na etapie formułowania zapisów strategii nie wiadomo przede wszystkim, w jakim stopniu w najbliższych latach nastąpi deregulacja, uproszczenie struktur państwa, finansów publicznych, czy gospodarki, zarówno na poziomach wspólnotowym, jak i krajowym. Gdy sytuacja pod tym względem nie ulegnie zmianie, efekty realizacji celów zapisanych w strategii mogą „utonąć” w fali negatywnych skutków utrzymania stanu obecnego w otoczeniu. Także wewnętrzne funkcjonowanie województwa zależy w dużym stopniu od wymienionych wyżej działań regulacyjnych.

2. Dylematy rozwoju

Diagnoza społeczno-gospodarcza i analiza strategiczna nie wystarczają do sformułowania celów rozwoju Wielkopolski. Wymaga to także rozstrzygnięć dodatkowych. Przesłanek dla tych decyzji nie dostarczy tylko analiza. Powinna być ona uzupełniona wynikiem decyzji politycznych i uzgodnień z partnerami społecznymi.

Podstawowym dylematem rozwoju jest rozstrzygnięcie kwestii, **czy kształtując rozwój Wielkopolski należy kierować się zasadą efektywności, czy zasadą zaspokajania potrzeb.** Zasady te nie idą w parze. Najczęściej największą efektywność uzyskuje się tam, gdzie skala problemów rozwojowych jest mniejsza. Z kolei, rozwiązywanie problemów rozwojowych nie oznacza najefektywniejszego wykorzystania środków.

Jedynym racjonalnym rozstrzygnięciem tego dylematu jest przyjęcie kompromisu. Należy wspierać miejsca, branże lub grupy najefektywniejsze, lecz przede wszystkim wtedy, gdy efekty tego wsparcia promieniują na inne, bardziej problemowe obszary.

Zasadę kompromisu należy dodatkowo wyjaśnić na gruncie finansowym. Nie oznacza ona, że środki przeznaczone na rozwój należy dzielić równo, między efektywnych i słabych. Kompromis, to przynajmniej nierosnące dysproporcje między „lokomotywami” a obszarami problemowymi. Oznacza to, że priorytetem powinny być mechanizmy wyrównujące tempo rozwoju, a przynajmniej, utrzymujące różnice na niezmiennym poziomie.

Problem ten najwyraźniej widać w relacji aglomeracja poznańska – pozostała część regionu. Inwestycje w Poznaniu i okolicy oznaczają największą wartość dodaną, czyli najefektywniejsze wykorzystanie środków. Z drugiej strony, trzeba zrozumieć głosy, że koncentracja nakładów w Poznaniu powiększa dysproporcje tempa rozwoju regionu. Dyskutując o tym problemie należy jednak pamiętać, że intensyfikacja rozwoju reszty Wielkopolski nie może odbywać się poprzez hamowanie rozwoju Poznania, a wręcz przeciwnie. Należy mieć świadomość, iż bez pozytywnego wpływu rozwoju tego ośrodka wzrostu, rozwój Wielkopolski może być wolniejszy.

Kolejnym dylematem rozwoju jest kwestia gospodarowania zasobami pracy w ujęciu przestrzennym. Jego rozstrzygnięcie wymaga jednak odpowiedzi na pytanie, **czy bezrobocie likwidować w miejscu występowania, czy poprzez zwiększenie mobilności mieszkańców.**

Lata doświadczeń wskazują, że w wielu sytuacjach jedynym sposobem są ruchy migracyjne za pracą. Są miejsca w Wielkopolsce, gdzie słaba podaż pracy ogranicza napływ inwestycji.

Innym dylematem, jaki trzeba rozstrzygnąć, jest **kwestia przyszłego profilu gospodarki**. Należy jasno stwierdzić, że strategia nie może ingerować w procesy gospodarcze. Nie może określać ani profilu gospodarki, ani kierunków rozwoju przedsiębiorstw. Te sprawy podlegają grze rynkowej. Można natomiast w strategii ustalić, że dla pewnych, bardziej pożądanym sektorów, będziemy tworzyć lepsze warunki rozwoju i będziemy je wspierać intensywniej.

Problem tkwi nie tylko w rozstrzygnięciu dylematów. Zasadniczą kwestią jest odpowiedź na pytanie, co zrobić, by tych dylematów nie mieć, lub, co zrobić, by te dylematy miały jak najmniejsze znaczenie.

IX Wizja rozwoju

Analiza obecnego stanu województwa jest ważna, lecz jeszcze ważniejsze jest wyobrażenie warunków, w jakich w przyszłości Wielkopolska będzie się rozwijać - od czego zależeć będzie jej rozwój, jakie czynniki ukształtują jej przyszłość. Bez odpowiedzi na te pytania nie określimy kierunków jej rozwoju, a bez tego nie będzie można sformułować wizji, celów strategicznych i priorytetów regionu.

Strategia musi odpowiedzieć na następujące pytania:

- Od jakich czynników zależeć będzie przyszłość Wielkopolski?
- Jak należy reagować na czynniki wewnętrzne i zewnętrzne, by rozwój był najbardziej efektywny?

Strategia musi także odpowiedzieć na pytanie, czy efektywny rozwój ma dokonywać się za wszelką cenę, czy po spełnieniu pewnych warunków? Na przykład, czy rozwój ma być zrównoważony, czy prowadzić do niwelowania różnic wewnętrznych? Na takie pytania należy odpowiedzieć, iż nie można zniwelować całkowicie różnic w poziomie rozwoju, gdyż ich część jest naturalna. Można jednak, stosując mechanizmy wyrównawcze, utrzymać różnice rozwojowe w „rozsądnych” rozmiarach i przeciwdziałać ich zwiększaniu.

Na potrzeby dyskusji o kierunkach rozwoju Wielkopolski można sformułować hipotezę roboczą, iż najważniejszymi jego determinantami będą skutki:

- integracji europejskiej,
- globalizacji gospodarki i społeczeństwa,
- ewentualnych zmian modelu funkcjonowania państwa w kierunku jego decentralizacji i ograniczania zakresu kompetencji

Procesy te są ze sobą ściśle powiązane, bowiem integracja europejska, czy regionalna, to połączenie potencjałów w walce ze skutkami globalizacji. Podstawę dyskusji w tym zakresie powinny stanowić szczegółowe aspekty zarówno korzyści, jak i zagrożeń zewnętrznych.

Procesy, o których wyżej, będą się w najbliższych latach pogłębiać. Dlatego cele należy tak sformułować, by efekty odnoszenia z nich korzyści oraz przeciwdziałania zagrożeniom były jak największe. Z tego punktu widzenia można sformułować kolejne założenie, iż:

- Wielkopolska powinna być regionem zintegrowanej gospodarki, pod względem ekonomicznym, infrastrukturalnym i społecznym, gdyż tylko zintegrowany potencjał może oprzeć się zagrożeniom i odnieść największe korzyści,
- przestrzeń Wielkopolski, jej gospodarka, infrastruktura i społeczeństwo, powinny być jak najlepiej zintegrowane z przestrzenią europejską. Tylko w ten sposób można budować konkurencyjność regionu.

Integracja z Unią Europejską wyznaczyła zupełnie nowe ramy dla rozwoju Wielkopolski. Dlatego „Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku” powinna wyznaczać pole dla przyszłych działań. Należą do nich:

- budowa powiązań kooperacyjnych w regionie, w tym współpracy gospodarki z nauką, nie tylko w układzie regionalnym, ale także w układach subregionalnym i lokalnym,
- innowacje we wszystkich sektorach,
- budowa społeczeństwa informacyjnego,
- integracja wewnątrzregionalna, w takich wymiarach, jak aktywność społeczna, funkcjonowanie instytucji, czy kooperacja podmiotów gospodarczych,
- współpraca międzyregionalna,
- ochrona i kształtowanie środowiska oraz jego zasobów, środowiska kulturowego oraz tożsamości narodowej i regionalnej,
- tworzenie instrumentów i instytucji działających na rzecz rozwoju,
- poprawa bezpieczeństwa we wszystkich jego formach,
- rozwój społeczeństwa obywatelskiego.

Realizacja tych działań umożliwi:

- wygenerowanie procesów dostosowujących przestrzeń Wielkopolski – wszystkie jej sektory - do jakościowych wymagań XXI wieku,
- włączenie naszego potencjału przyrodniczego w europejski system ekologiczny i wykorzystanie go dla turystyki i rekreacji,
- tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości i inwestycji poprzez przygotowanie niezbędnej infrastruktury, potencjału ludzkiego i instytucjonalnego,
- absorpcję innowacji i generowanie ich na zewnątrz oraz wewnątrz regionu,
- zwiększenie potencjału społeczeństwa poprzez podniesienie poziomu aktywności mieszkańców, kwalifikacji, zwiększenie mobilności, rozwój cywilizacyjny, integrację i wzmocnienie własnej tożsamości kulturowej.

Z powyższych założeń wynika, iż

Wielkopolska powinna być regionem:

- ***zintegrowanym,***
- ***konkurencyjnym.***

Wizja rozwoju oznacza nasze wyobrażenie o przyszłości regionu. Analiza sytuacji społeczno-gospodarczej wskazuje, iż Wielkopolska nadal nie jest regionem zintegrowanym wewnątrznie. W wielu dziedzinach dysproporcje wewnątrzregionalne pogłębiają się. Powodem jest niespójna infrastruktura, słabe więzi kooperacyjne w gospodarce, szczególnie na poziomach subregionalnym i lokalnym, czy zdeintegrowany system interwencji publicznej.

Drugi człon wizji – Wielkopolska regionem konkurencyjnym – jest z kolei ważny w świetle wyzwań XXI wieku, globalizacji i rosnącej konkurencji w gospodarce. Tym bardziej, jest on też aktualny wobec wyzwań sformułowanych w Strategii Lizbońskiej.

Integrację regionu należy rozumieć jako wielowymiarowy proces integracji społecznej, konsolidacji działań podmiotów publicznych, tworzenia powiązań w gospodarce, sprzyjających uzyskiwania efektu synergii. Z kolei, konkurencyjność należy rozumieć jako wykorzystywanie atutów, zarówno silnych, jak i słabych stron.

X Misja województwa

Odpowiedź na pytanie, czym ma być misja województwa, wynika z wyznaczonego wcześniej zakresu strategii. Skoro dotyczy ona interwencji publicznej, to „województwo” rozumiane jest jako zbiór podmiotów publicznych, działających na rzecz rozwoju regionu lub takich podmiotów, które zgodnie ze strategią rozwoju województwa powinny na rzecz jego rozwoju działać. Są nimi:

- samorzady,
- administracja rządowa,
- fundusze celowe,
- Unia Europejska,
- międzynarodowe instytucje finansowe,
- inne podmioty publiczne i organizacje pozarządowe.

Szczególną pozycję w tej grupie podmiotów zajmuje Samorząd Województwa. Warunkiem realizacji zapisów strategii jest pełnienie przez niego roli ogniwa spajającego. Takim ogniwem, dodatkowo spajającym zamierzenia poszczególnych podmiotów, jest także wymóg montażu finansowego w ramach poszczególnych polityk.

Zgodnie z powyższymi zasadami misja województwa brzmi następująco:

- ***Skupienie wszystkich podmiotów publicznych działających na rzecz wzrostu konkurencyjności regionu i poprawy warunków życia mieszkańców***
- ***Uzyskanie efektu synergii poprzez stworzenie spójnej koncepcji wykorzystania środków publicznych***

XI Cele strategii

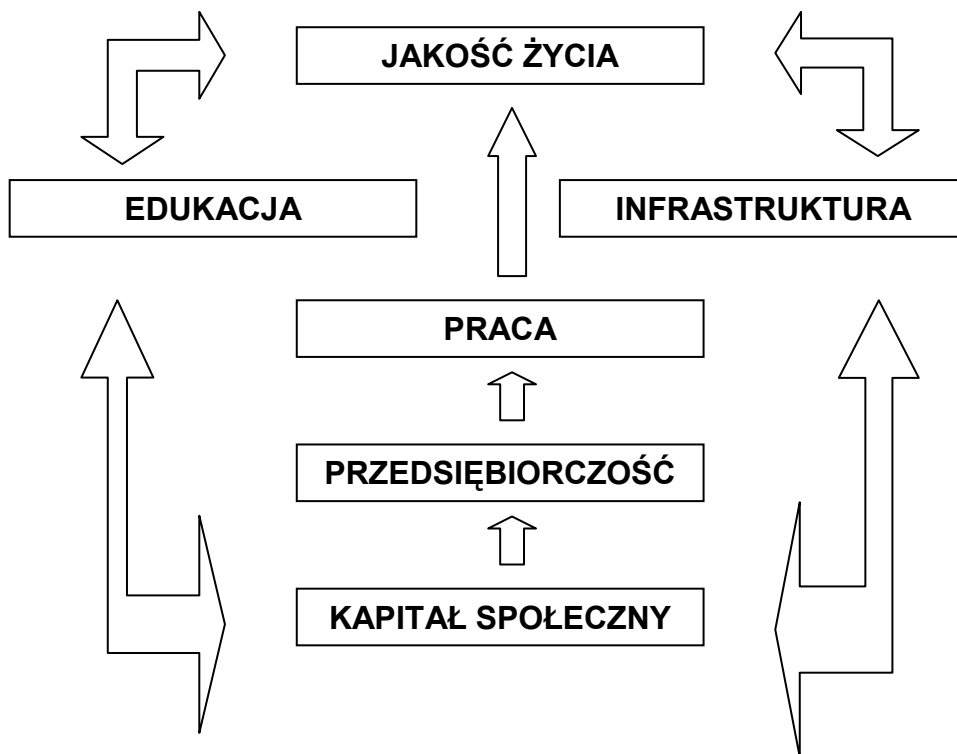
Sformułowanie i konstrukcję drzewa celów poprzedziło dokonanie następujących ustaleń:

- cele sformułowane są w układzie hierarchicznym, w podziale na generalny, strategiczne, operacyjne, oraz w układzie horyzontalnym,
- definicja celów wyraża bądź opis stanów docelowych, bądź określa procesy, jakie do realizacji celów mają doprowadzić,
- cele horyzontalne to takie, które powinny być osiągnięte równocześnie, poprzez realizację, w różnym stopniu, wielu celów strategicznych i operacyjnych,
- cele sformułowane tylko dla interwencji publicznej obejmującej przede wszystkim:
 - wewnątrzregionalną politykę województwa,
 - polityki lokalne realizowane przez samorządy lokalne,
 - politykę regionalną państwa,
 - polityki spójności i strukturalną Unii Europejskiej,
 - polityki innych podmiotów międzynarodowych przeznaczających środki na rozwój polskich regionów, a w tym: politykę Wspólnego Obszaru Celnego, Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweski Mechanizm Finansowy, polityki międzynarodowych instytucji finansowych, w tym Banku Światowego,
 - polityki innych podmiotów publicznych (organizacji pozarządowych, pożytku publicznego, fundacji i funduszy celowych).
- Obszary interwencji celów niższego poziomu nie obejmują całości obszaru interwencji poziomu wyższego. Koncentrują się jedynie na ich najważniejszych częściach. Na przykład, jeśli cele operacyjne pomijają określony aspekt realizacji celu strategicznego, nie oznacza to, iż ten aspekt nie jest zgodny ze strategią. Oznacza natomiast, iż z punktu widzenia strategii jest on drugorzędny. Wynika to także z faktu, że cele sformułowane dla dwóch horyzontów czasowych – strategiczne do 2020 roku, a operacyjne do 2013.

- W ramach celów operacyjnych określono listy działań strategicznych. Stanowią one wykaz najważniejszych przedsięwzięć, które należy podjąć, by te cele osiągnąć. Nie wyczerpują one jednak wszystkich możliwości. Na tym etapie nie można określić pełnej listy, gdyż zakres interwencji publicznej, na rzecz realizacji strategii, może ulegać w najbliższych latach zmianie.
- Należy także podkreślić, iż strategia nie wyznacza kierunków rozwoju poszczególnym obszarom, ośrodkom, czy branżom. Określa jedynie, według jakich zasad powinny się rozwijać i jakie warunki w swym rozwoju muszą spełniać. Określa także pola interwencji, z których mogą korzystać. W kwestiach szczegółowych między innymi do planów zagospodarowania przestrzennego województwa, do planów regionalnych i lokalnych.
- Strategia nie mówi o tym, które cele realizowane powinny być w pierwszej kolejności, w jakim tempie powinny być osiągnięte, na jakich obszarach, w jakich sektorach oraz wobec jakich grup docelowych, a przede wszystkim, jakie środki na osiągnięcie poszczególnych celów należy przeznaczyć. Tego rodzaju ustalenia są domeną programów, jakie na podstawie strategii będą opracowywane.
- Strategia nie formułuje celów zależnych od legislacyjnej oraz makroekonomicznej polityki państwa oraz Unii Europejskiej. Stwierdzenie to jest ważne dla ewaluacji ewentualnych efektów realizacji strategii. Należy pamiętać, iż znacznie większym źródłem czynników rozwoju jest sfera regulacyjna. Środki publiczne stanowią jedynie uzupełnienie tych działań.

1. Cel generalny

Uzyskanie jak największej efektywności celów określonych w strategii wymaga sformułowania wspólnej dla nich płaszczyzny. Poszczególne cele nie mogą być autonomiczne, lecz muszą realizować wspólny cel nadrzędny, a ich realizacja winna być źródłem synergii, czyli efektu dodatkowego.

Punktem wyjścia do sformułowania celu nadrzędnego strategii jest określenie hierarchii priorytetowych obszarów rozwoju. Należą do nich: kapitał społeczny, przedsiębiorczość, praca, edukacja, infrastruktura oraz jakość życia. Relacje między tymi obszarami ilustruje powyższy schemat.

Z przedstawionej hierarchii wynika, iż podstawowym celem jest poprawa jakości życia. Służy temu praca, dająca dochody pozwalające realizować cele, zarówno materialne, jak i duchowe, oraz przedsiębiorczość, która jest źródłem pracy. Realizacja celów wymaga zarówno odpowiedniej edukacji, jak i infrastruktury.

Choć pomiędzy poszczególnymi obszarami priorytetowymi zachodzą relacje zwrotne, najwyżej sytuje się „jakość życia”. Realizacja strategii we wszystkich obszarach, takich jak przedsiębiorczość, praca, edukacja czy infrastruktura powinna być podporządkowana polepszeniu warunków życia mieszkańców.

Uwzględniając powyższe założenia cel generalny strategii należy sformułować następująco:

Poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej skutkująca wzrostem poziomu życia mieszkańców

Takie ujęcie celu generalnego oznacza, iż realizacja poszczególnych celów – strategicznych i operacyjnych jest podporządkowana celowi generalnemu. Zapewnia to ponadto spójność strategii z polityką spójności Unii Europejskiej, ze Strategią Lizbońską oraz z Narodowym Planem Rozwoju łącznie.

2. Cele strategiczne

Cel strategiczny 1. Dostosowanie przestrzeni do wyzwań XXI wieku

Podstawą konkurencyjności regionu jest odpowiednia jakość przestrzeni oraz poziom jej wyposażenia w infrastrukturę. Mimo znacznego postępu w ostatnich latach stan w tym zakresie nadal nie jest zadowalający. Ponadto, zarówno infrastruktura, jak i przestrzeń nie tworzą jeszcze spójnego systemu. Rozbudowy i modernizacji wymagają wszystkie typy infrastruktury, zarówno komunikacyjna, techniczna, jak i społeczna. Szczególne znaczenie ma, niezależnie od typu, infrastruktura o znaczeniu regionalnym.

Cel strategiczny osiągnąony będzie przez realizację następujących celów operacyjnych:

- Cel operacyjny 1.1. Poprawa stanu środowiska i racjonalne gospodarowanie zasobami przyrodniczymi
- Cel operacyjny 1.2. Wzrost spójności komunikacyjnej oraz powiązań z otoczeniem
- Cel operacyjny 1.3. Wzrost znaczenia i zachowanie dziedzictwa kulturowego
- Cel operacyjny 1.4. Poprawa jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej
- Cel operacyjny 1.5. Przygotowanie i racjonalne wykorzystanie terenów inwestycyjnych
- Cel operacyjny 1.6. Wzmocnienie regionotwórczych funkcji aglomeracji poznańskiej jako ośrodka metropolitalnego o znaczeniu europejskim
- Cel operacyjny 1.7. Wielofunkcyjny rozwój ośrodków subregionalnych i lokalnych
- Cel operacyjny 1.8. Restrukturyzacja obszarów o niewłaściwym potencjale rozwojowym

Cel strategiczny 2. Zwiększenie efektywności wykorzystania potencjałów rozwojowych województwa

Potencjał rozwojowy Wielkopolski jest zróżnicowany. Wymaga on specjalnego wzmocnienia oraz w wielu przypadkach restrukturyzacji. Realizacja tego celu pozwoli zwiększyć efektywność wykorzystania potencjału poprzez działania ukierunkowane na specyficzne potrzeby.

Cel strategiczny osiągnąony będzie przez realizację następujących celów operacyjnych:

- Cel operacyjny 2.1. Wzmocnienie gospodarstw rolnych oraz gospodarki żywnościowej
- Cel operacyjny 2.2. Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw
- Cel operacyjny 2.3. Wzrost udziału nauki i badań w rozwoju regionu
- Cel operacyjny 2.4. Zwiększenie udziału usług turystycznych i rekreacji w gospodarce regionu

Cel strategiczny 3. Wzrost kompetencji mieszkańców i promocja zatrudnienia

Wielkopolska charakteryzuje się niskim wskaźnikiem aktywności zawodowej mieszkańców, odbiegającym od standardów Unii Europejskiej. Problem ten jest ważny wobec prognozowanej, znacznej zmiany struktury wiekowej ludności w perspektywie kilkunastu lat. Realizacja tego celu służyć ma poprawie jakości, zwiększeniu różnorodności i większemu dostosowaniu do potrzeb systemu edukacyjnego. Edukacja, choć zwiększa szanse na rynku pracy, nie daje jednak gwarancji zatrudnienia. Dlatego równolegle, w ramach realizacji tego celu, promowane powinno być tworzenie miejsc pracy, przy wykorzystaniu wszystkich możliwych do zastosowania środków, dostępnych w ramach interwencji publicznej.

Cel strategiczny osiągnąć będzie przez realizację następujących celów operacyjnych:

Cel operacyjny 3.1. Ograniczanie barier w dostępie do edukacji

Cel operacyjny 3.2. Poprawa jakości oraz wzrost różnorodności form kształcenia

Cel operacyjny 3.3. Rozwój przedsiębiorczości i promocja samozatrudnienia

Cel operacyjny 3.4. Poprawa organizacji rynku pracy

Cel strategiczny 4. Wzrost spójności i bezpieczeństwa społecznego

Spójność społeczna, obok ekonomicznej i terytorialnej, jest jednym z najważniejszych aspektów rozwoju. Problemy społeczne są czynnikiem ograniczającym tempo rozwoju gospodarczego. Z drugiej jednak strony, wzrost gospodarczy przyczynia się do zwiększania różnic społecznych. Obszar działania tego celu jest najbardziej zróżnicowany ze wszystkich celów strategicznych. Obejmuje takie elementy, jak zdrowie, opieka społeczna, przeciwdziałanie patologiom, zwiększanie bezpieczeństwa we wszystkich jego formach, przeciwdziałanie wykluczeniom społecznym, wspieranie integracji społecznej oraz umacnianie tożsamości regionalnej i narodowej. W realizacji działań w tym obszarze tkwi jedno ze źródeł konkurencyjności Wielkopolan.

Cel strategiczny osiągnąony będzie przez realizację następujących celów operacyjnych:

- Cel operacyjny 4.1. Poprawa sytuacji demograficznej oraz stanu zdrowia mieszkańców
- Cel operacyjny 4.2. Poprawa warunków mieszkaniowych
- Cel operacyjny 4.3. Rozwój usług socjalnych
- Cel operacyjny 4.4. Wzrost bezpieczeństwa
- Cel operacyjny 4.5 Ograniczenie skali patologii oraz wykluczeń społecznych
- Cel operacyjny 4.6. Budowa kapitału społecznego na rzecz społeczeństwa obywatelskiego
- Cel operacyjny 4.7. Wzrost udziału sportu i rekreacji w życiu mieszkańców regionu

3. Cele operacyjne

Cele operacyjne nie wyczerpują całego obszaru interwencji poszczególnych celów strategicznych. Wskazują przede wszystkim na najważniejsze, w perspektywie do 2013 roku, aspekty ich realizacji.

3.1. Cel strategiczny 1 - Dostosowanie przestrzeni do wyzwań XXI wieku

Cel operacyjny 1.1. Poprawa stanu środowiska i racjonalne gospodarowanie zasobami przyrodniczymi

Utrzymanie obecnego stanu środowiska na poziomie gwarantującym następnym pokoleniom korzystanie z niego w stopniu równym, w jakim korzysta pokolenie obecne, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, nie jest wystarczające. Istotą tego celu operacyjnego jest wyraźna poprawa stanu w tym zakresie.

W tej sytuacji szczególnego znaczenia nabiera z jednej strony korzystanie z zasobów w sposób racjonalny, a z drugiej, przyczyniające się do rozwoju. Realizacja tego celu powinna odbywać się przy minimalizowaniu negatywnego wpływu działalności gospodarczej na środowisko.

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- Wspieranie działań zwiększających odporność środowiska
- Likwidację miejsc szczególnego zagrożenia - "Gorących punktów"
- Działania na rzecz zwiększania dyspozycyjnych zasobów wodnych wraz z ochroną przeciwpowodziową
- Poprawa stanu, zwiększanie zasobów leśnych i ich produktywności
- Porządkowanie gospodarki odpadami
- Ograniczanie akustycznego zagrożenia środowiska
- Promocję racjonalnego użytkowania surowców, w tym wody
- Poprawa bilansu wodnego regionu, w tym wzrost retencji sztucznej
- Upowszechnianie edukacji ekologicznej
- Ograniczanie emisji substancji do atmosfery
- Przeciwdziałanie erozji gleb oraz zanieczyszczania gruntu
- Zwiększanie zakresu i form ochrony oraz poprawa stanu przyrody
- Upowszechnianie stosowania norm ochrony środowiska w gospodarce
- Usuwanie negatywnych skutków eksploatacji surowców
- Zwiększanie udziału „energii czystej” w bilansie energetycznym, szczególnie poprzez eksploatację źródeł termalnych,
- Dostosowanie zagospodarowania środowiska do bezpiecznego rozwoju usług turystycznych oraz rekreacji
- Wykorzystanie dróg wodnych Wielkopolski dla gospodarki i turystyki

Cel operacyjny 1.2. Wzrost spójności komunikacyjnej oraz powiązań z otoczeniem

Infrastruktura komunikacyjna jest podstawowym czynnikiem integrującym przestrzeń regionu, zarówno w ujęciu wewnętrznym, jak i zewnętrznym. Zapewnia sprawne funkcjonowanie wszystkich sektorów oraz jest podstawowym źródłem konkurencyjności regionu. Szczególne znaczenie dla Wielkopolski mają powiązania komunikacyjne o kierunku północ południe. Wśród nich droga krajowa nr 11 oraz planowana na tym kierunku trasa ekspresowa. Duże znaczenie mają też drogi krajowe nr 5, 8, 10, 15, 25 i inne.

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- Inwestycje w infrastrukturę korytarzy transportowych - infrastrukturę drogową, kolejową, wraz z infrastrukturą ułatwiającą inwestowanie
- Inwestycje w sieci przesyłowe energii i paliw
- Zwiększanie różnorodności form transportu
- Inwestycje w nowoczesne formy przeładunku towarów
- Poprawę stanu infrastruktury łączności oraz dostępu do Internetu
- Rozwój infrastruktury komunikacji lotniczej, nie tylko w aglomeracji poznańskiej, ale także w innych miejscach, szczególnie dotyczy to infrastruktury usług wyspecjalizowanych
- Promocję komunikacji zbiorowej
- Rozwój transportu śródlądowego
- Wzrost bezpieczeństwa komunikacji

Cel operacyjny 1.3. Wzrost znaczenia i zachowanie dziedzictwa kulturowego

Dziedzictwo kulturowe w rozwoju Wielkopolski pełni kilka funkcji. Jest ono czynnikiem integracji społecznej, stanowi instrument promocji regionu oraz przyczynia się do rozwoju gospodarczego, gdyż może być bazą dla turystyki i usług kulturalnych. Szczególnie ważnym elementem tego dziedzictwa jest wielkopolska kultura przedsiębiorczości.

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- Inwestycje w instytucje kultury
- Ochronę dorobku kulturowego
- Wsparcie działań powiększających dorobek kulturalny regionu
- Promocję aktywności kulturalnej mieszkańców

Cel operacyjny 1.4. Poprawa jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Rolnictwo jest jednym z najważniejszych sektorów gospodarki Wielkopolski. Stan przestrzeni, na której prowadzona jest działalność rolnicza, jest wysoce niezadowolający. Stawia to rolnictwo regionu pod tym względem na niskiej pozycji konkurencyjnej w stosunku do innych regionów Unii Europejskiej. Wynika to przede wszystkim ze stosunkowo niskiej jakości gleb, złych stosunków wodnych oraz niskiego poziomu infrastruktury. Z drugiej strony, atutem rolniczej przestrzeni Wielkopolski jest niski stopień chemizacji.

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- Scalenia gruntów
- Porządkowanie stosunków wodnych, w tym zwiększanie sztucznej retencji, poprzez meliorację oraz rozwój sztucznego nawadniania
- Poprawę jakości roślin uprawnych i hodowanych zwierząt pod względem genetycznym
- Przeciwdziałania erozji gleb
- Rekultywację terenów zniszczonych
- Zalesienia nieefektywnych gruntów rolnych oraz wprowadzanie zadrzewień śródpolnych
- Poprawę stanu infrastruktury ochrony środowiska
- Poprawę stanu dróg na terenach rolniczych

Cel operacyjny 1.5. Przygotowanie i racjonalne wykorzystanie terenów inwestycyjnych

Jedną z barier ograniczających inwestowanie jest brak odpowiednich terenów dla realizacji inwestycji komunalnych oraz produkcyjnych. W przyszłości może ona stać się czynnikiem poważnie ograniczającym rozwój. Zachowując ład przestrzenny oraz poszanowanie wymogów ochrony środowiska należy podjąć działania zmieniające ten stan rzeczy.

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- Uwzględnienie terenów aktywności gospodarczej oraz przeznaczonych pod inwestycje infrastrukturalne w planach zagospodarowania przestrzennego

- Działania porządkujące stosunki własnościowe i prawne w gospodarowaniu gruntami
- Utworzenie systemu ewidencji gruntów
- Uzbieranie terenów w ogólnie dostępną infrastrukturę
- Działania samorządów na rzecz przejmowania terenów i obiektów stanowiących mienie Skarbu Państwa
- Budowę systemu informacji przestrzennej

Cel operacyjny 1.6. Wzmocnienie regionotwórczych funkcji aglomeracji poznańskiej jako ośrodka metropolitarnego o znaczeniu europejskim

Aglomeracja poznańska (miasto Poznań oraz część powiatu poznańskiego) jest jednym z najistotniejszych czynników rozwoju Wielkopolski. Jest źródłem innowacji i stanowi o pozycji konkurencyjnej regionu. Stanowi węzeł globalnej wymiany informacji, bez którego nie jest możliwy szybki rozwój pozostałej części województwa. Regiony, których stolicami są prężne metropolie, rozwijają się w szybszym tempie niż inne. Z punktu widzenia potrzeby utrzymania zrównoważonego rozwoju, należy wzmocniać te funkcje aglomeracji, które nie stanowią konkurencji dla reszty regionu, lecz dodatkowo wspomagają jego rozwój.

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- Zwiększenie powiązań komunikacyjnych stolicy regionu z otoczeniem, wraz z modernizacją poznańskiego węzła komunikacyjnego, w tym poprawa stanu komunikacji zbiorowej oraz poprawa pozycji lotniska Poznań-Ławica
- Rozwój poznańskiego ośrodka akademickiego i badawczego oraz wsparcie jego powiązania z gospodarką jako źródła innowacji
- Wzmocnienie infrastruktury społecznej służącej całemu regionowi
- Usuwanie negatywnych skutków koncentracji mieszkańców i gospodarki, w tym rewitalizacja dzielnic miasta
- Rozbudowę i wzmocnienie pozycji Międzynarodowych Targów Poznańskich
- Rozwój funkcji konferencyjnych i kongresowych oraz sportowych o charakterze regionalnym, krajowym i międzynarodowym
- Wzmacnianie powiązań kooperacyjnych Poznania z otoczeniem
- Ograniczanie presji urbanizacji na środowisko przyrodnicze

Cel operacyjny 1.7. Wielofunkcyjny rozwój ośrodków subregionalnych i lokalnych

Ośrodki miejskie Wielkopolski powinny być wyposażone w odpowiednie funkcje pozwalające na obsługę obszarów funkcjonalnie z nimi powiązanych, zarówno standardowe, jak i wynikające ze specyfiki poszczególnych obszarów. Szczególne znaczenie ma wzmocnienie ośrodków subregionalnych (byłe miasta wojewódzkie oraz Gniezno i Ostrów Wielkopolski) oraz powiązanie mniejszych ośrodków z obszarami wiejskimi. Oprócz integracji gospodarki regionu z gospodarką wspólnoty oraz globalną, ważne jest także tworzenie i wzmocnianie powiązań subregionalnych oraz lokalnych.

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- Poprawę stanu infrastruktury komunalnej i komunikacyjnej
- Rozwój usług wyższego rzędu
- Zwiększenie różnorodności funkcji ośrodków
- Wzmocnienie ośrodków subregionalnych, w szczególności o takie funkcje, jak edukacja akademicka, ponadlokalne usługi społeczne, kulturalne i komunikacyjne oraz usługi w sferze otoczenia biznesu i wspierania kooperacji w gospodarce

Cel operacyjny 1.8. Restrukturyzacja obszarów oraz sektorów o niewłaściwym potencjale rozwojowym

Zróznicowania wewnątrzregionalne wymuszają podjęcie działań ograniczających ten stan rzeczy. Na terenie województwa są tereny, które ze względu na położenie, specyficzne czynniki historyczne oraz skalę problemów, wymagają dodatkowego wsparcia.

Cel ten realizowany będzie poprzez:

- Wspieranie rozwoju pozarolniczych funkcji obszarów wiejskich, w tym popegeerowskich
- Rewitalizację dzielnic miast, terenów przemysłowych i powojennych
- Promocję inwestycji, przedsiębiorczości oraz zatrudnienia na obszarach o wysokiej stopie bezrobocia, o niewłaściwym profilu gospodarki, w tym z przemysłami schyłkowymi

3.2. Cel strategiczny 2 - Zwiększenie efektywności wykorzystania potencjałów rozwojowych województwa

Cel operacyjny 2.1. Wzmocnienie gospodarstw rolnych oraz gospodarki żywnościowej

Kluczem do wzrostu konkurencyjności gospodarstw rolnych oraz gospodarki żywnościowej jest modernizacja gospodarstw, zmiana ich struktury obszarowej oraz poprawa standardów zdrowotnych i środowiskowych. Strategiczne znaczenie ma unowocześnienie całości systemu żywnościowego, od produkcji rolnej, przez przetwórstwo po rynek konsumenta. Ze względu na duży odsetek mieszkańców powiązanych z rolnictwem, dla Wielkopolski kluczowym problemem jest umocnienie gospodarstw rodzinnych.

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- Rozwój doradztwa rolniczego
- Wsparcie inwestycyjne gospodarstw rolnych
- Budowę systemu współpracy gospodarstw, w tym grup producenckich
- Wspieranie rozwoju infrastruktury rynku rolnego, w tym systemów promocji oraz informacji rynkowej
- Promocja postępu biologicznego w rolnictwie i przetwarzaniu żywności
- Inwestycje w infrastrukturę ochrony środowiska

Cel operacyjny 2.2. Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw

Strategia nie ingeruje w procesy gospodarcze. Interwencja publiczna w tym sektorze jest możliwa pod warunkiem nienaruszania zasad konkurencji. Strategia nie

określa, jakie dziedziny gospodarki i przedsiębiorstwa powinny się rozwijać. Formułuje natomiast następujące, ramowe zasady dla gospodarki i przedsiębiorstw:

- Pożądane są takie przedsiębiorstwa, które w sposób efektywny i racjonalny, zgodnie z wymogami ochrony środowiska, wykorzystują regionalne zasoby, szczególnie związane z rolnictwem i leśnictwem.
- Dużą uwagę należy poświęcić przedsiębiorstwom innowacyjnym, stosującym innowacyjne technologie, szczególnie rodzime.
- Najistotniejsze jest tworzenie warunków funkcjonowania przedsiębiorstw poprawiających ich pozycję konkurencyjną.

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- Pomoc publiczną dla przedsiębiorstw zwiększającą ich potencjał, poprawiającą organizację, technologie i pozycję na rynku
- Tworzenie i wzmacnianie instytucji świadczących usługi dla przedsiębiorstw, w tym organizacji non-profit działających na rzecz przedsiębiorczości
- Inwestycje w ogólnodostępną infrastrukturę ułatwiającą inwestowanie i prowadzenie działalności gospodarczej
- Tworzenie i wzmacnianie finansowych instrumentów wsparcia przedsiębiorstw (fundusze pożyczkowe, poręczeniowe, gwarancyjne i wysokiego ryzyka)
- Tworzenie systemów informacji oraz promocji dla przedsiębiorstw
- Promocję powiązań kooperacyjnych w gospodarce

Cel operacyjny 2.3. Wzrost udziału nauki i badań w rozwoju regionu

Globalizacja i wynikająca z niej konkurencja powodują, iż proste rezerwy rozwoju już nie wystarczają. Niezbędne są dodatkowe czynniki, wśród których najważniejsza jest gospodarka oparta na wiedzy wykorzystująca najnowsze technologie. Realizacja tego celu wymaga efektywnego wykorzystania przede wszystkim własnego potencjału intelektualnego.

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- Wspieranie inwestycji w infrastrukturę akademicką oraz badawczo-rozwojową
- Promocję powiązań rodzimej nauki z gospodarką
- Umiędzynarodowienie nauki i badań regionalnych
- Poprawę jakości edukacji na poziomie wyższym

Cel operacyjny 2.4. Zwiększenie udziału usług turystyczno-rekreacyjnych w gospodarce regionu

Przyrodnicze, krajobrazowe oraz kulturowe atuty Wielkopolski tworzą szanse na rozwój sektora usług turystyczno-rekreacyjnych. W połączeniu z turystyką biznesową sektor ten ma szanse na znaczny udział w gospodarce regionu. Jest to tym bardziej ważne, iż tego typu usługi generują dużą liczbę miejsc pracy przy stosunkowo niskich nakładach.

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- Inwestycje w infrastrukturę poprawiającą stan zagospodarowania obszarów atrakcyjnych pod względem turystycznym i rekreacyjnym, z poszanowaniem wymogów ochrony środowiska
- Wsparcie rozwoju bazy hotelowej i gastronomicznej
- Promocję przedsiębiorczości w tym sektorze
- Wsparcie rozwoju agroturystyki
- Promocję turystyki alternatywnej

3.3. Cel strategiczny 3 - Wzrost kompetencji mieszkańców i promocja zatrudnienia

Cel operacyjny 3.1. Ograniczanie barier w dostępie do edukacji

Jedną z przyczyn niskiego poziomu wykształcenia mieszkańców są bariery ograniczające dostęp do edukacji. Skutkiem istnienia barier są różnice społeczne i marginalizacja na rynku pracy.

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- Poprawę systemu transportu zbiorowego, przede wszystkim przewozów regionalnych
- Rozwój systemu stypendialnego
- Poprawę stanu infrastruktury edukacji oraz wyrównywanie dysproporcji wewnątrzregionalnych w tym zakresie

Cel operacyjny 3.2. Poprawa jakości oraz wzrost różnorodności form kształcenia

System edukacyjny w Wielkopolsce nie jest wystarczający pod względem jakości oraz zakresu. Nie spełnia w wystarczającym stopniu wymogów współczesnych, a tym bardziej wymogów wynikających z wyzwań przyszłości.

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- Podniesienie jakości nauczania, zarówno pod względem programowym, jak i w zakresie warunków
- Dostosowanie profili kształcenia do potrzeb
- Rozwój systemu prognoz potrzeb edukacyjnych ze strony rynku pracy
- Rozwój kształcenia pozaszkolnego, w tym kształcenia ustawicznego dla wszystkich grup wiekowych oraz nauczania języków obcych

Cel operacyjny 3.3. Rozwój przedsiębiorczości i promocja samozatrudnienia

Skłonność do samozatrudnienia jest podstawowym warunkiem przedsiębiorczości. Osiągnięcie tego celu wymaga wzrostu odpowiednich kompetencji w tym zakresie oraz tworzenia warunków oraz instrumentów wspierających podejmowanie działalności gospodarczej.

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- Tworzenie instytucji promujących przedsiębiorczość oraz prowadzących edukację w tym zakresie
- Upowszechnienie nauki przedsiębiorczości w ramach programów szkolnych

- Pomoc publiczną dla rozpoczynających działalność gospodarczą
- Tworzenie inkubatorów przedsiębiorczości

Cel operacyjny 3.4. Poprawa organizacji rynku pracy

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- Monitorowanie i prognozowanie rynku pracy

3.4. Cel strategiczny 4 – Wzrost spójności i bezpieczeństwa społecznego

Cel operacyjny 4.1. Poprawa sytuacji demograficznej oraz stanu zdrowia mieszkańców

Misję województwa w tym zakresie formułuje Strategia sektorowa w zakresie ochrony zdrowia w Wielkopolsce. Jest nią poprawa jakości i długości życia mieszkańców województwa poprzez szeroko zakrojone działania prozdrowotne i rozwój systemu ochrony zdrowia. Zgodnie z tą strategią polityka prozdrowotna powinna być zorientowana na następujące wartości:

- Dążenie do poprawy sytuacji demograficznej
- Dążenie do zachowania zdrowia populacji przez działania na rzecz profilaktyki zdrowotnej, zapobiegania chorobom i zmiany stylu życia
- Zapewnienie mieszkańcom województwa optymalnej dostępności do usług zdrowotnych
- Polepszenie jakości świadczonych usług medycznych
- Szeroko pojętą racjonalizację zasobów systemu opieki zdrowotnej
- Doskonalenie systemów ratowniczych

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- Działania pronatalistyczne i prorodzinne
- Rozwijanie sieci gabinetów lekarzy rodzinnych oraz środowiskowej opieki pielęgniarskiej
- Rozwój zintegrowanego systemu ratownictwa medycznego
- Racjonalizację rozmieszczenia i wykorzystania zasobów stacjonarnej opieki zdrowotnej
- Rozwój zróżnicowanych form opieki długoterminowej
- Rozwój systemu wczesnej interwencji kardiologicznej i kardiochirurgicznej
- Usprawnienie wczesnej diagnostyki i zwiększenie efektywności leczenia nowotworów złośliwych
- Usprawnienie opieki psychiatrycznej i psychogeriatrycznej
- Wdrożenie systemu funkcjonalnych powiązań jednostek organizacyjnych ochrony zdrowia
- Rozwój form opieki domowej
- Ograniczanie skali chorób społecznych
- Rozwój profilaktyki i promocji zdrowia

Cel operacyjny 4.2. Poprawa warunków mieszkaniowych

Ograniczony dostęp do mieszkań jest jednym z głównych problemów społecznych Wielkopolski. Jest także przyczyną niskiej mobilności mieszkańców uniemożliwiająca zmianę miejsca zamieszkania w celu podjęcia pracy.

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- Przygotowywanie odpowiednich terenów pod budownictwo mieszkaniowe
- Pomoc publiczną dla budujących mieszkania
- Rewitalizację dzielnic mieszkaniowych wraz z poprawą ogólnodostępnej infrastruktury usług i wypoczynku

Cel operacyjny 4.3. Rozwój usług socjalnych

Skala problemów społecznych oraz prognozowane zmiany struktury wiekowej ludności wymagają rozwoju nowej sfery usług społecznych. Sfera ta wymaga stworzenia odpowiedniego pakietu ukierunkowanego na różne grupy docelowe, przede wszystkim zagrożone marginalizacją oraz w podeszłym wieku. Obejmuje ona zarówno usługi publiczne, jak i rynkowe. Jej rozwój powinien stać się także źródłem znacznej liczby miejsc pracy.

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- Rozwój gminnych i powiatowych specjalistycznych placówek pomocy społecznej świadczących różnorodne usługi socjalne wynikające z potrzeb społeczności lokalnych
- Ilościowy rozwój placówek pomocy społecznej
- Jakościowy rozwój usług w placówkach już istniejących
- Zwiększenie aktywności społeczności lokalnych

Cel operacyjny 4.4. Wzrost bezpieczeństwa

Zagrożenia cywilizacyjne wymagają rozbudowy systemów bezpieczeństwa i zarządzania tymi systemami. Globalizacja zatarła granice między zagrożeniami wewnętrznymi i zewnętrznymi. Rośnie liczba rodzajów zagrożeń, obejmująca klęski żywiołowe, zagrożenia ekologiczne, awarie przemysłowe, zagrożenia epidemiologiczne, oraz, w ostatnim czasie – terroryzm.

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- Budowę systemów zarządzania bezpieczeństwem
- Poprawę standardu i integrację systemów ochrony
- Upowszechnianie standardów i rozwój systemów ochrony i bezpieczeństwa

Cel operacyjny 4.5. Ograniczenie skali patologii oraz wykluczeń społecznych

Niskie dochody lub ich brak, niskie wykształcenie, niepełnosprawność, odmiennosc narodowościowa, miejsce zamieszkania oraz patologie społeczne są przyczynami wzrostu wykluczeń społecznych, co powoduje ograniczony dostęp do rynku pracy oraz różnego rodzaju dóbr. Zjawiska te w najbliższych latach będą się nasilać. Dlatego ważne jest podjęcie działań ograniczających je oraz usuwające ich przyczyny.

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- Działania na rzecz zapobiegania wykluczeniom
- Pomoc zagrożonym oraz wykluczonym
- Budowę potencjału instytucjonalnego na rzecz zapobiegania i łagodzenia skutków wykluczeń

Cel operacyjny 4.6. Budowa kapitału społecznego na rzecz społeczeństwa obywatelskiego

O konkurencyjności mieszkańców regionu decydują nie tylko kwalifikacje, ich aktywność gospodarcza, warunki życia, czy dostęp do usług i infrastruktury. Ważny jest także wyznawany system wartości, który utrwala spójność społeczną. Podstawą spójności społecznej jest rodzina, świadomość narodowa i regionalna, tożsamość kulturalna oraz samoorganizacja społeczna, tworzące kapitał społeczny. Ważnym potencjałem, który powinien być rozwinięty i w większym stopniu wykorzystany na rzecz rozwoju Wielkopolski jest społeczeństwo obywatelskie.

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- Wsparcie inicjatyw na rzecz umacniania życia rodzinnego
- Wzmocnienie świadomości regionalnej i narodowej
- Tworzenie i wsparcie form samoorganizacji społecznej
- Wsparcie edukacji obywatelskiej
- Promocja aktywności lokalnej
- Rozwój infrastruktury instytucji trzeciego sektora
- Wzmacnianie partnerstwa administracji z mieszkańcami
- Promocja komunikacji społecznej

Cel operacyjny 4.7. Wzrost udziału sportu i rekreacji w życiu mieszkańców regionu

Sport i rekreacja pełnią dwojaką rolę w rozwoju regionu. Z jednej strony stanowić powinny jedną z dziedzin gospodarki, a z drugiej są sposobem poprawy stanu zdrowia mieszkańców.

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- Inwestycje poprawiające stan infrastruktury sportu i rekreacji
- Inwestycje w przedsiębiorstwa świadczące usługi w tym zakresie
- Programy aktywizujące mieszkańców dla sportu i rekreacji

XII Cele horyzontalne

Realizacja celów strategicznych i operacyjnych nie wyczerpuje listy celów, jakie należy osiągnąć w perspektywie czasowej określonej przez strategię. Część celów wyłamuje się ze skonstruowanej struktury hierarchicznej przyjmując horyzontalną względem niej pozycję. Są nimi:

1. Ład przestrzenny

Przestrzeń województwa jest jednym z głównych czynników kształtujących konkurencyjność Wielkopolski. Zasadnicze znaczenie mają dwie kwestie: stan wyposażenia przestrzeni oraz panujący w niej ład. Realizacja tego celu ma służyć:

- osiągnięciu poziomu wyposażenia w infrastrukturę zgodnego ze standardami XXI wieku, konkurencyjnego i porównywalnego z wyposażeniem innych regionów, oraz tworzącego spójny, zintegrowany system,
- osiągnięciu zgodności form wykorzystania poszczególnych obszarów zgodnie z ich naturalnymi predyspozycjami lub przy minimalizacji konfliktów z nimi,
- osiągnięciu spójności przestrzennej poprzez eliminowanie enklaw bądź przy ograniczaniu peryferyjnego charakteru poszczególnych części województwa,
- zachowaniu spójności systemu ekologicznego przy utrzymaniu bądź poprawie jego stanu,
- ograniczaniu konfliktów między poszczególnymi formami wykorzystania różnych obszarów,
- właściwemu kształtowaniu sieci osadniczej przy utrwalaniu jej wielostopniowej, hierarchicznej struktury, wielofunkcyjności oraz ograniczaniu antropopresji na pozostałe obszary,
- eliminowanie konfliktów przestrzennych z elementami zagospodarowania przestrzennego sąsiednich województw.

2. Zrównoważony rozwój

Zrównoważony rozwój wymaga respektowania następujących zasad:

- Solidarności wszystkich ludzi - zarówno na poziomach lokalnym, regionalnym, krajowym i globalnym, jak i między obecnym a przyszłymi pokoleniami (dotyczy to szczególnie zasobów przyrodniczych).
- Ostrożności – wybory dokonywane dzisiaj nie mogą ograniczyć swobody wszystkich uczestników życia społeczno-ekonomicznego w przyszłości.
- Współuczestnictwa – zaangażowanie wszystkich uczestników życia społeczno – gospodarczego w regionie.

Filarem realizacji tego celu będzie:

- Efektywność ekonomiczna – zysk dla zbiorowości uwzględniający koszty społeczne i środowiskowe.
- Troska o środowisko - ochrona naturalnych nieodnawialnych zasobów, zminimalizowanie negatywnego oddziaływania na otoczenie.
- Równowaga społeczna - tworzenie nowych miejsc pracy i aktywne działania w celu podnoszenia jakości życia.

Zrównoważony rozwój umożliwia pogodzenie dążenia do osiągnięcia satysfakcjonującego wyniku ekonomicznego z głęboką troską o otoczenie społeczne i środowisko naturalne.

3. Społeczeństwo informacyjne

Jednym z warunków konkurencyjności jest budowa społeczeństwa informacyjnego, we wszystkich sferach jego aktywności – w administracji, gospodarce, usługach oraz w życiu codziennym. Będzie to realizowane poprzez:

- Niedopuszczenie do występowania zjawiska wykluczenia społecznego
- Zapewnienie zatrudnienia dobrze wykształconej młodzieży przez transformację wielkopolskiej gospodarki do gospodarki elektronicznej opartej na wiedzy

4. Innowacje

Jednym z najważniejszych czynników rozwoju decydującym o konkurencyjności regionu jest:

- Integracja środowisk społeczno-gospodarczych na rzecz innowacji
- Zwiększenie zdolności przedsiębiorstw do wprowadzania innowacji
- Wykorzystanie potencjału badawczego Wielkopolski dla wzrostu konkurencyjności gospodarki
- Budowa nowoczesnej infrastruktury innowacyjnej

5. Integracja województwa z europejską i globalną przestrzenią społeczno-gospodarczą

Globalizacja oraz integracja europejska tworzą nową perspektywę dla wszystkich dziedzin rzeczywistości społeczno gospodarczej. Konkurencyjność to nie tylko rywalizacja z otoczeniem, ale także zdolność do współpracy. Dlatego wyzwaniem przyszłości dla Wielkopolski jest przygotowanie poszczególnych dziedzin do funkcjonowania w przestrzeni znacznie większej niż skala regionalna.

Cel horyzontalny realizowany będzie przez:

- Poprawę komunikacyjnych powiązań z otoczeniem
- Wzmocnienie powiązań gospodarki z rynkami wspólnotowym i globalnym
- Umiejdzynarodowienie nauki
- Dostosowanie edukacji do standardów międzynarodowych
- Rozwój współpracy międzyregionalnej oraz międzynarodowej prowadzonej przez instytucje publiczne, organizacje pożytku publicznego oraz społeczności regionalne i lokalne
- Promocję regionu w Europie i na świecie

6. Równe szanse

Zgodnie z tą zasadą żadna sfera rzeczywistości społeczno-gospodarczej województwa nie może tworzyć barier. Płeć, sprawność fizyczna, status materialny, narodowość, wyznanie, przekonania i inne cechy mieszkańców nie mogą stanowić barier w dostępie do infrastruktury, rynku pracy, czy usług społecznych.

XIII System realizacji strategii

Zgodnie z przyjętym, przedmiotowym i podmiotowym zakresem, strategia dotyczy działań publicznych na rzecz rozwoju województwa, realizowanych przez podmioty publiczne, zarówno wewnętrzne, działające w regionie, jak i zewnętrzne – krajowe lub zagraniczne.

Dla poszczególnych rodzajów podmiotów publicznych zapisy strategii są w różnym stopniu wiążące. Dla jednych stanowią one prawo, inne są zobowiązane uwzględniać je w swych politykach, z kolei dla jeszcze innych – ich realizacja wynika z woli uczestnictwa w szeroko pojętym partnerstwie społecznym na rzecz rozwoju województwa.

Dodatkowym czynnikiem spajającym działania poszczególnych partnerów są wymagania zewnętrznych źródeł finansowania działań rozwojowych. Ich istotą jest wymóg zgodności z zapisami strategii oraz zasada montażu finansowego.

1. Instrumenty instytucjonalne

Efektywne osiągnięcie celów strategii wymaga odpowiednich instrumentów instytucjonalnych, programowych oraz finansowych. Strategia jest dokumentem opracowanym na podstawie partnerstwa społecznego i na takiej samej podstawie przebiegać będzie jej realizacja, obserwacja efektów oraz dokonywanie ewentualnych zmian.

Podmiotem odpowiedzialnym za osiągnięcie celów strategii jest Samorząd Województwa. Pełni on także rolę koordynatora działań innych podmiotów realizujących cele regionalne.

Dla potrzeb realizacji strategii niezbędne są:

- budowa partnerstwa podmiotów publicznych realizujących poszczególne cele oraz partnerstwa publiczno-prywatnego a także inicjowanie porozumień samorządów,
- bieżąca analiza sytuacji społeczno-gospodarczej w województwie dla potrzeb oceny postępu osiągania celów oraz dla podejmowania decyzji o ewentualnych zmianach zapisów strategii – zadanie to pełnić będzie odpowiednia jednostka organizacyjna Urzędu Marszałkowskiego,
- ocena postępu osiągania celów strategii – zadanie to należy do Sejmiku Województwa wielkopolskiego.

Co dwa lata, począwszy od 2009 roku, Sejmik Województwa Wielkopolskiego przyjmie raport o postępie w osiąganiu celów strategii z ewentualnymi propozycjami nowelizacji tego dokumentu.

2. Instrumenty programowe

Strategia jest dokumentem ogólnym, określa cele, nie mówiąc o kolejności, tempie oraz o miejscu ich realizacji. Tego rodzaju ustalenia wynikać będą z programów oraz z indywidualnych zachowań poszczególnych podmiotów.

Jej realizacji służyć będą działania wynikające z:

- programów regionalnych,
- programów krajowych, uwzględniających zapisy strategii regionalnej,
- programów rozwoju lokalnego,
- indywidualnych zachowań poszczególnych podmiotów publicznych, niewynikających bezpośrednio z odpowiednich strategii, planów, bądź programów.

3. Instrumenty finansowe

Źródłem finansowania osiągania celów strategii są środki podmiotów publicznych zaangażowanych w realizację strategii, w zakresie, w jakim zadania przez nie realizowane mają charakter regionalny. Pochodzić one będą z następujących źródeł:

- budżetu województwa,
- budżetów samorządów lokalnych,
- środków innych partnerów regionalnych zaangażowanych w osiąganie celów strategii,
- środków budżetu państwa,
- środków wspólnoty, przeznaczonych na politykę strukturalną i spójności,
- środków międzynarodowych instytucji finansowych,
- środków prywatnych zaangażowanych w partnerstwo publiczno-prywatne.

4. Monitoring strategii

Proces osiągania celów strategii będzie monitorowany poprzez analizę wybranych mierników. Analiza stopnia osiągania celów strategii będzie dokonywana każdorazowo po upływie kolejnych 2 lat realizacji strategii i w okresie trzeciego roku będzie przygotowywany odpowiedni raport. Jako rok bazowy dla wyznaczenia wartości miar przyjmuje się rok 2005 (wg stanu na 31 grudnia). Prezentowana poniżej lista nie wyczerpuje wszystkich wskaźników, jakie mogą być zastosowane w procedurach monitorowania strategii. W miarę rozwoju systemu monitorowania strategii będą identyfikowane nowe wskaźniki, które w odpowiedni sposób będą charakteryzować przebieg realizacji podejmowanych działań.

Proponuje się następujący podstawowy zestaw miar osiągania celów strategii:

Cel generalny: Poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej skutkująca wzrostem poziomu życia mieszkańców

- Produkt Krajowy Brutto na 1 mieszkańca

Cel strategiczny 1 Dostosowanie przestrzeni do wyzwań XXI wieku

Cel operacyjny 1.1. Poprawa stanu środowiska i racjonalne gospodarowanie zasobami przyrodniczymi

- Poziom emisji pyłów i gazów
- Ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków w % ogólnej liczby ludności, w tym na wsi
- Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczane w % ścieków wymagających oczyszczania
- Udział odpadów poddanych odzyskowi w ogólnej ilości odpadów (z wyłączeniem komunalnych) wytworzonych
- Udział odpadów wyselekcjonowanych w ogólnej ilości odpadów komunalnych zebranych
- Udział produkcji energii z odnawialnych źródeł energii (OZE) w całkowitej produkcji energii elektrycznej regionu w %
- Udział powierzchni o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych w powierzchni regionu ogółem w %

Cel operacyjny 1.2. Wzrost spójności komunikacyjnej oraz powiązań z otoczeniem

- Długość i gęstość dróg publicznych o nawierzchni twardej ogółem w regionie
- Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych odcinków dróg
- Przewozy pasażerów transportem zbiorowym drogowym
- Liczba wypadków oraz ofiar wypadków drogowych w ciągu roku
- Praca przewozowa kolei w pasażerskich przewozach regionalnych (pociągokilometry/rok)
- Liczba pasażerów korzystających z przewozów regionalnych

Cel operacyjny 1.3. Wzrost znaczenia i zachowanie dziedzictwa kulturowego

- Powierzchnia i kubatura odrestaurowanych / zrewaloryzowanych obiektów dziedzictwa kulturowego
- Liczba uczestniczących w imprezach kulturalnych oraz odwiedzających muzea
- Liczba nowych i zmodernizowanych obiektów kultury

Cel operacyjny 1.4. Poprawa jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej

- Powierzchnia użytków rolnych zmeliorowanych, scalonych oraz o podwyższonym w wyniku podjętych zabiegów wskaźniku bonitacji
- Nakłady poniesione na poprawę jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej
- Powierzchnia terenów zrekultywowanych

Cel operacyjny 1.5. Przygotowanie i racjonalne wykorzystanie terenów inwestycyjnych

- Powierzchnia terenów przygotowanych pod inwestycje
- Nakłady poniesione na infrastrukturę terenów inwestycyjnych

Cel operacyjny 1.6. Wzmocnienie regionotwórczych funkcji aglomeracji poznańskiej jako ośrodka metropolitalnego o znaczeniu europejskim

- Struktura zatrudnienia w Poznaniu
- Studenci i absolwenci szkół wyższych
- Powierzchnia wystawiennicza MTP i innych obiektów targowych oraz liczba imprez wystawienniczo-targowych

Cel operacyjny 1.7. Wielofunkcyjny rozwój ośrodków subregionalnych i lokalnych

- Struktura zatrudnienia w ośrodkach miejskich
- Liczba nowopowstałych podmiotów gospodarczych w subregionalnych i lokalnych ośrodkach rozwojowych
- Liczba korzystających z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej w miastach

Cel operacyjny 1.8. Restrukturyzacja obszarów o niewłaściwym potencjale rozwojowym

- Powierzchnia zrestrukturyzowanych obszarów o niewłaściwym potencjale rozwojowym
- Powierzchnia, liczba i parametry wyremontowanej i przebudowanej infrastruktury publicznej na obszarach zrestrukturyzowanych
- Liczba nowopowstałych miejsc pracy na obszarach zrestrukturyzowanych

Cel strategiczny 2 Zwiększenie efektywności wykorzystania potencjałów rozwojowych województwa

Cel operacyjny 2.1. Wzmocnienie gospodarstw rolnych oraz gospodarki żywnościowej

- Odsetek gospodarstw rolnych korzystających z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej oraz gazowej
- Wielkość obrotów na giełdach rolno-spożywczych
- Liczba gospodarstw rolnych, które uzyskały wsparcie inwestycyjne
- Liczba i powierzchnia gospodarstw korzystających z dopłat w ramach programów rolno-środowiskowych Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej

Cel operacyjny 2.2. Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw

- Wartość eksportu na 1 pracującego (mieszkańca)
- Nakłady finansowe na innowacje w przemyśle
- Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w systemie REGON na 10 tys. ludności, w tym MSP
- Udział MSP w produkcji sprzedanej przemysłu
- Liczba nowo utworzonych i wzmocnionych instytucji świadczących usługi na rzecz przedsiębiorczości
- Udział produkcji wyrobów nowych i zmodernizowanych w produkcji sprzedanej w przemyśle

Cel operacyjny 2.3. Wzrost udziału nauki i badań w rozwoju regionu

- Nakłady na działalność B+R (ceny bieżące) w relacji do PKB oraz według źródeł finansowania (budżet państwa, podmioty gospodarcze)
- Wartość aparatury badawczej w jednostkach badawczych i rozwojowych
- Odsetek mieszkańców z wyższym wykształceniem
- Liczba udzielonych patentów

Cel operacyjny 2.4. Zwiększenie udziału usług turystycznych i rekreacji w gospodarce regionu

- Liczba miejsc noclegowych
- Liczba turystów korzystających z noclegów
- Liczba miejsc noclegowych i korzystających z kwater agroturystycznych
- Liczba pracujących w turystyce
- Liczba nowo oddanych i zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej

Cel strategiczny 3 Wzrost kompetencji mieszkańców i promocja zatrudnienia

Cel operacyjny 3.1. Ograniczanie barier w dostępie do edukacji

- Wskaźnik scholaryzacji młodzieży na poziomie szkolnictwa średniego (w tym na obszarach wiejskich)
- Nakłady poniesione na poprawę stanu edukacji
- Liczba udzielonych stypendiów

Cel operacyjny 3.2. Poprawa jakości oraz wzrost różnorodności form kształcenia

- Stopa bezrobocia wśród absolwentów
- Uczniowie w placówkach szkolnictwa dla dorosłych

Cel operacyjny 3.3. Rozwój przedsiębiorczości i promocja samozatrudnienia

- Liczba nowych przedsiębiorstw utrzymujących się na rynku ponad rok
- Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców
- Stopa zatrudnienia – liczba pracujących na 1000 mieszkańców
- Wielkość pomocy publicznej udzielonej rozpoczynającym działalność gospodarczą
- Liczba firm utworzonych w inkubatorach przedsiębiorczości

Cel strategiczny 4 Wzrost spójności i bezpieczeństwa społecznego

Cel operacyjny 4.1. Poprawa sytuacji demograficznej oraz stanu zdrowia mieszkańców

- Liczba miejsc w szpitalach ogólnych na 10 tys. mieszkańców
- Liczba miejsc w zakładach opieki zdrowotnej typu opiekuńczo-leczniczego na 10 tys. mieszkańców
- Liczba osób, które skorzystały z badań w ramach zrealizowanych projektów profilaktyki ochrony zdrowia
- Liczba zachorowań na choroby nowotworowe
- Liczba zgonów niemowląt na 10 tys. mieszkańców
- Przeciętne trwania życia (w latach) mężczyzn i kobiet
- Poziom przyrostu naturalnego

Cel operacyjny 4.2. Poprawa warunków mieszkaniowych

- Liczba osób przypadająca na 1 izbę
- Powierzchnia użytkowa w mieszkaniach przypadająca na 1 osobę
- Powierzchnia terenów przygotowanych pod budownictwo mieszkaniowe

Cel operacyjny 4.3. Rozwój usług socjalnych

- Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców
- Liczba miejsc w domach i zakładach opieki społecznej na 10 tys. mieszkańców

Cel operacyjny 4.4. Wzrost bezpieczeństwa

- Wskaźnik wykrywalności przestępstw stwierdzonych (w tym o charakterze kryminalnym) w %
- Współczynnik przestępstw kryminalnych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców
- Współczynnik czynów kryminalnych popełnionych przez nieletnich do liczby przestępstw kryminalnych wykrytych

Cel operacyjny 4.5 Ograniczenie skali patologii oraz wykluczeń społecznych

- Udział długotrwale bezrobotnych w stosunku do ogółu bezrobotnych zarejestrowanych w %
- Liczba interwencji związana ze zjawiskiem przemocy w rodzinie
- Liczba osób korzystająca ze świadczeń pomocy społecznej
- Liczba osób umieszczonych w domach i zakładach opieki społecznej
- Wskaźnik zatrudnienia wśród niepełnosprawnych

Cel operacyjny 4.6. Budowa kapitału społecznego

- Liczba uczestników imprez w domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach na 10 tys. mieszkańców
- Liczba organizacji pozarządowych
- Liczba projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe
- Liczba beneficjentów organizacji pozarządowych

XIV Konsultacje strategii

W dniu 25 października 2004 roku Sejmik Województwa Wielkopolskiego zdecydował o podjęciu prac nad „Strategią rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku” podejmując uchwałę nr XXVI/412/04 w sprawie określenia zasad, trybu i harmonogramu jej opracowania. Dnia 26 listopada 2004 r. zatwierdzone zostały uchwałą nr 1561/2004 Zarządu Województwa Wielkopolskiego „Założenia Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego na lata 2007-2020”, które m.in. zawierały podstawowe założenia treści i formy dokumentu oraz pytania otwierające dyskusję o jego treści. Jedną z najważniejszych przesłanek dla stworzenia nowej strategii był fakt, iż będzie ona podstawą do opracowania przez Samorząd Województwa dokumentów operacyjnych, służących wdrażaniu działań finansowanych ze środków funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w kolejnym okresie programowania, w latach 2007-2013.

Pod koniec lutego 2005 r. powołana została Rada Programowa Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego, pod przewodnictwem prof. dr. hab. Bohdana Gruchmana z Akademii Ekonomicznej w Poznaniu. W pracach Rady uczestniczyli przedstawiciele różnych środowisk Wielkopolski: naukowcy, samorządowcy, przedstawiciele organizacji pozarządowych i innych instytucji, mających znaczący wpływ na rozwój regionu. Należy podkreślić, że znaczna część członków Rady uczestniczyła w opracowaniu poprzedniej wersji Strategii, obowiązującej od 2000 r.

Ze względu na ciągłą zmianę uwarunkowań krajowych i unijnych w planowaniu regionalnym, w dniu 21 marca 2005 r. Sejmik Województwa Wielkopolskiego przyjął uchwałę nr XXII/507/05 w sprawie zmian w określeniu zasad, trybu i harmonogramu opracowania *Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020*, która zmieniła ramy czasowe prac nad tym dokumentem.

Wszystkie wersje Strategii oraz inne dokumenty od końca 2004 r. były publikowane na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego. W celu umożliwienia partnerom społecznym udziału w dyskusji pod koniec 2004 r. uruchomiono specjalny adres mailowy. Zbierane były także uwagi kierowane w formie tradycyjnej.

Projekt Strategii od strony merytorycznej przygotował zespół redakcyjny, składający się z pracowników Oddziału Programowania Departamentu Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego, pod kierownictwem dyrektora

Departamentu Wojciecha Jankowiaka i zastępcy dyrektora Departamentu Mieczysława Borówki, w składzie:

- Grzegorz Potrzebowski – kierownik Oddziału Programowania
- Jacek Kasprzyk
- Jadwiga Twardowska
- Paweł Suchanecki
- Agata Gaertner
- Magdalena Bielerzewska

Całość prac wykonano pod nadzorem Kazimierza Kościelnego, Wicemarszałka Województwa Wielkopolskiego.

W ramach konsultacji społecznych w czerwcu i lipcu 2005 r. zorganizowano szereg spotkań i konferencji (w tym m.in. w byłych miastach wojewódzkich: Kaliszu, Koninie, Lesznie, Pile i Poznaniu, a także w niektórych jednostkach samorządu terytorialnego oraz w instytucjach o znaczeniu regionalnym), w trakcie, których - przy generalnej akceptacji treści dokumentu - zgłoszono szereg propozycji i uwag, dotyczących zagadnień szczegółowych. Propozycje te systematycznie, jeśli były zasadne, uwzględniane były w treści przygotowywanego dokumentu.

Źródłem zapisów strategii są:

- Treść „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego” przyjętej w 2000 roku przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego,
- Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa wielkopolskiego, opracowana w departamencie Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego,
- Uwagi i propozycje zgłoszone w trakcie konsultacji społecznych,
- Uwagi i stanowiska członków Rady Programowej Strategii pod przewodnictwem prof. dr. hab. Bohdana Gruchmana z Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, w składzie:

Kazimierz Bałęczny - Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad

Prof. dr hab. Wojciech Cellary - Akademia Ekonomiczna

Prof. dr hab. Waldemar Czternasty - Akademia Ekonomiczna

Prof. dr hab. Ryszard Domański - Akademia Ekonomiczna

Prof. dr hab. Wanda Gaczek - Akademia Ekonomiczna

Prof. dr hab. Grzegorz Gołembski - Akademia Ekonomiczna

Ryszard Grobelny - Prezydent Miasta Poznania

Eugeniusz Grzeszczak - Przewodniczący Konwentu Powiatów Województwa Wielkopolskiego, Starosta Powiatu Słupeckiego

Piotr Grygier - Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych

Prof. dr hab. Jacek Guliński - Uniwersytet im. A. Mickiewicza

Prof. dr hab. Henryk Januszek - Akademia Ekonomiczna

Dariusz Kałużny - Agencja Rozwoju Regionalnego w Koninie

Michał Karalus - Starosta Powiatu Pleszewskiego
Prof. dr hab. Krzysztof Kasprzak - Akademia Wychowania Fizycznego
Zbigniew Kosmatka - Prezydent Miasta Piły
Zenon Kułaga - Radny Sejmiku Województwa Wielkopolskiego
Tomasz Malepszy - Prezydent Miasta Leszna
Kazimierz Pałasz - Prezydent Miasta Konina
Prof. dr hab. Jan Paradysz - Akademia Ekonomiczna
Prof. dr hab. Jerzy Parysek - Uniwersytet im. A. Mickiewicza
Janusz Andrzej Pęcherz - Prezydent Miasta Kalisza
Prof. dr hab. Walenty Poczta - Akademia Rolnicza
Bogdan Reiter - Urząd Statystyczny w Poznaniu
Prof. dr hab. Bernard Rzezyński - Akademia Ekonomiczna
Prof. dr hab. Lech Ryszkowski - Polska Akademia Nauk
Prof. dr hab. Eulalia Skawińska - Politechnika Poznańska
Prof. dr hab. Małgorzata Słodowa-Hełpa - Akademia Ekonomiczna
Stanisław Słopeń - Prezes Wielkopolskiego Towarzystwa Kulturalnego
Elżbieta Streker-Dembińska - Senator RP
Wiesław Szczepański - Radny Sejmiku Województwa Wielkopolskiego
Prof. dr hab. Lucyna Wojtasiewicz - Akademia Ekonomiczna